

Crna Gora
Ministarstvo za ljudska i
manjinska prava

Adresa: Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 130,
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 234 193
fax: +382 20 234 198
www.minmanj.gov.me

**DIREKTORAT ZA UNAPREĐENJE I ZAŠTITU PRAVA MANJINSKIH
NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA**

**IZVJEŠTAJ
O RAZVOJU I ZAŠTITI PRAVA MANJINSKIH
NARODA
I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA
U 2018. GODINI**

Podgorica, mart 2019. godine

SADRŽAJ:

<u>U V O D</u>	3
<u>1. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI</u>	4
<u>2. INSTITUCIONALNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA</u>	6
<u>2.1. MINISTARSTVO ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA</u>	6
<u>2.2. SAVJETI MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI</u>	13
<u>2.2.1. NACIONALNI SAVJET ALBANACA U CRNOJ GORI</u>	13
<u>2.2.2. BOŠNJAČKO VIJEĆE U CRNOJ GORI</u>	15
<u>2.2.3. HRVATSKI SAVJET U CRNOJ GORI</u>	16
<u>2.2.4. SAVJET MUSLIMANSKOG NARODA CRNE GORE</u>	17
<u>2.2.5. ROMSKI SAVJET U CRNOJ GORI</u>	18
<u>2.3. FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA</u>	20
<u>2.4. CENTAR ZA OČUVANJE I RAZVOJ KULTURE MANJINA CRNE GORE (CEKUM)</u>	27
<u>3. OBLAST ZAŠTITE PRAVA</u>	34
<u>3.1 ZABRANA I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE</u>	34
<u>3.2. OBRAZOVANJE</u>	37
<u>3.4. INFORMISANJE</u>	40
<u>3.5. UPOTREBA JEZIKA I PISMA</u>	42
<u>3.6. UČEŠĆE U JAVNOM ŽIVOTU I POLITIČKA PARTICIPACIJA</u>	45
<u>4. RAZVOJNA I EKONOMSKA POLITIKA</u>	46
<u>5. UNAPREĐENJE POLOŽAJA ROMSKE POPULACIJE</u>	57
<u>5.1.OBLAST STANOVANJA</u>	57
<u>5.2. OBLAST OBRAZOVANJA</u>	58
<u>5.3. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA</u>	58
<u>5.4. OBLAST ZAPOŠLJAVANJE</u>	59
<u>5.5 OBLAST PRAVNI STATUS</u>	60
<u>5.6. OBLAST SOCIJALNI STATUS I PORODIČNA ZAŠTITA</u>	60
<u>5.7.OBLAST KULTURA, IDENTITET I INFORMISANJE</u>	61

UVOD

Obaveza Vlade Crne Gore je da najmanje jednom godišnje podnosi Skupštini Crne Gore Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Ova obaveza propisana je u skladu sa članom 38 Zakona o manjinskim pravima i slobodama kojom se Vlada obavezuje da najmanje jednom godišnje podnosi Skupštini Crne Gore Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Programom rada Vlade Crne Gore za I kvartal 2019. godine, predviđena je izrada Izvještaja o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2018. godini.

Osnovni cilj Izvještaja o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za 2018. godinu jeste da pruži prikaz politike zaštite manjina, kako u normativnom dijelu, tako i po pojedinim oblastima društvenog života značajnim za zaštitu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Takođe, bitno je napomenuti da su u prethodnoj godini stvoreni preduslovi za dalje jačanje kapaciteta Ministarstva za ljudska i manjinska prava (u daljem tekstu: Ministarstvo), Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i nevladinih organizacija koje se bave zaštitom i unapređenjem manjinskih prava i sloboda.

Vlada Crne Gore je, na sjednici od 29. marta 2018. godine, razmotrila i utvrdila Izveštaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2017. godini, dok je isti Skupština Crne Gore je usvojila 05. jula 2018. godine.

1. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI

Crna Gora je ustavno definisana kao građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde, zasnovana na vladavini prava. Nosilac suverenosti je građanin koji ima crnogorsko državljanstvo.

Ustav Crne Gore daje pravnu osnovu za promovisanje, jačanje i unapređenje zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda i potvrđuje obavezu Crne Gore da poštuje međunarodne standarde u tom kontekstu. Gotovo polovina članova Ustava (68 od 158) se odnose na ljudska prava i slobode, čime je normativno potvrđen njihov značaj.

Osnovne odredbe Ustava sadrže tri odredbe, suštinske za uživanje ljudskih prava i sloboda. Članom 6 data je opšta garancija zaštite ljudskih prava i sloboda, kao nepovredivih kategorija. Član 7 propisuje zabranu izazivanja mržnje ili netrpeljivosti po bilo kom osnovu, a član 8 propisuje zabranu diskriminacije, kao opšteg preduslova za uživanje svih ljudskih prava i sloboda.

Tačnije, u članu 8 jemči se zabrana svake »posredne ili neposredne diskriminacije po bilo kom osnovu«, a takođe »neće se smatrati diskriminacijom propisi i uvođenje posebnih mjera koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje nacionalne, rodne i ukupne ravnopravnosti i zaštite lica koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju. Posebne mjere se mogu primjenjivati, samo dok se ne ostvare ciljevi zbog kojih su preduzete«, što ostavlja prostor za uspostavljanje dodatnih mehanizama zaštite i unapređenja prava manjina, odnosno integraciju manjina sa očuvanjem svoje posebnosti.

Drugi dio Ustava, sadrži 65 članova kojim se garantuju ljudska prava i slobode, građanska i politička, ekonomska, socijalna i kulturna, kao i prava manjina. Ustav i zakoni Crne Gore manjinama daju i set dodatnih prava.

Ustav u drugom dijelu, u članovima 79 i 80 pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica jemči prava i slobode, koja mogu koristiti pojedinačno i u zajednici sa drugima, a zabranjuje asimilaciju pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Ustavom se jemče sljedeća posebna - manjinska prava:

- na izražavanje, čuvanje, razvijanje i javno ispoljavanje nacionalne, etničke, kulturne i vjerske posebnosti;
- na izbor, upotrebu i javno isticanje nacionalnih simbola i obilježavanje nacionalnih praznika;
- na upotrebu svog jezika i pisma u privatnoj, javnoj i službenoj upotrebi;
- na školovanje na svom jeziku i pismu u državnim ustanovama i da nastavni programi obuhvataju i istoriju i kulturu pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica;
- da u sredinama sa značajnim učešćem u stanovništvu organi lokalne samouprave, državni i sudski organi vode postupak i na jeziku manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica;

- da osnivaju prosvjetna, kulturna i vjerska udruženja uz materijalnu pomoć države;
- da sopstveno ime i prezime upisuju i koriste na svom jeziku i pismu u službenim ispravama;
- da u sredinama sa značajnim učešćem u stanovništvu tradicionalni lokalni nazivi, imena ulica i naselja, kao i topografske oznake budu ispisani i na jeziku manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica;
- na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine značajan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije;
- na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave;
- na informisanje na svom jeziku;
- da uspostavljaju i održavaju kontakte sa građanima i udruženjima van Crne Gore sa kojima imaju zajedničko nacionalno i etničko porijeklo, kulturno-istorijsko nasljeđe, kao i vjerska ubjeđenja;
- na osnivanje savjeta za zaštitu i unapređenje posebnih prava.

Pored nacionalnog zakonodavstva, kojim se garantuje poštovanje osnovnih ljudskih prava i sloboda, kao i prava manjina, Crna Gora je, odredbom člana 9 Ustava, utvrdila da su potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, te da imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drugačije od unutrašnjeg zakonodavstva.

Od pravnih instrumenata Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu: UN), to su: Pakt o građanskim i političkim pravima, sa oba fakultativna protokola, Pakt o socijalnim, ekonomskim i kulturnim pravima, kao i Međunarodna konvencija o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije.

Takođe, Crnu Goru obavezuje i Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, ali ne kao ugovorna, već kao međunarodno običajno-pravna obaveza.

Od pravnih instrumenata Savjeta Evrope (u daljem tekstu: SE), to su: Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Evropska socijalna povelja, Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima.

Zakonom o manjinskim pravima i slobodama („Službeni list RCG”, br. 31/06, 51/06 i 38/07, 2/11 i „Službeni list Crne Gore”, broj 31/17) na bliži način se uređuje set manjinskih prava i mehanizama zaštite tih prava. Zakon se odnosi na očuvanje nacionalnog identiteta manjina, tj. zaštiti od asimilacije manjina, kao i omogućavanje djelotvornog učešća manjina u javnom životu. Shodno definiciji iz Zakona, manjinski narod i druge manjinske nacionalne zajednice je svaka grupa državljana Crne Gore, brojčano manja od ostalog preovlađujućeg stanovništva, koja ima zajedničke etničke, vjerske ili jezičke karakteristike, različite od ostalog stanovništva, istorijski je vezana za Crnu Goru i motivisana je željom za iskazivanjem i očuvanjem nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta.

Pored Zakona o manjinskim pravima i slobodama, pravni okvir kojim su regulisana prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica čine zakoni i drugi akti kojim se reguliše ostvarivanje prava iz pojedinih oblasti, kao što su obrazovanje, informisanje, kultura, upotreba jezika i pisma itd.

Zakonom o lokalnoj samoupravi („Sl. list CG”, broj 2/18), kao sistematskim za oblast lokalne samouprave, propisano je da su u vršenju svojih poslova organi lokalne samouprave dužni da obezbijede jednaku zaštitu prava i na zakonu zasnovanih pravnih interesa lokalnog stanovništva i pravnih lica i da opština obezbjeđuje uslove za zaštitu i unapređenje manjinskih prava.

Nadalje, sadržana su rješenja kojima se obezbjeđuje zaštita prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na način što je propisano da je opština dužna da obezbijedi uslove za zaštitu i unapređenje manjinskih prava i rodne ravnopravnosti (čl. 11), da lokalni službenici odnosno namještenici ne smiju u obavljanju svojih poslova vršiti diskriminaciju po osnovu pripadnosti nekoj manjinskoj nacionalnoj zajednici odnosno nekom manjinskom narodu (član 95).

U cilju obezbjeđivanja i unapređenja prava srazmjerne zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica propisana je obaveza jedinice za upravljanje ljudskim resursima da prati sprovođenje mjera radi postizanja jednake zastupljenosti istih (član 146, stav 1, alineja 5).

Takođe, zakonom je propisano da se program javne rasprave, u opštinama gdje većinu ili značajan dio stanovništva čine pripadnici manjinskih naroda odvija i na njihovom jeziku (član 168, stav 2) .

2. INSTITUCIONALNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA

U Crnoj Gori zaštitom prava i unapređenjem položaja manjina bavi se nekoliko veoma značajnih institucija, organa kao što su Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Odbor za ljudska prava i slobode - osnovan kao stalno radno tijelo u Skupštini Crne Gore, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda koji takođe djeluje kao samostalna i nezavisna institucija, savjeti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina i dr.

2.1. MINISTARSTVO ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA

Shodno članu 24 Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave („Sl. list CG”, br. 5/12, 25/12 i 61/12) Ministarstvo za ljudska i manjinska prava vrši poslove uprave koji se odnose na: zaštitu ljudskih prava i sloboda, ako ta zaštita nije u nadležnosti drugih ministarstava; zaštitu od diskriminacije; praćenje ostvarivanja i zaštitu prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u dijelu nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta; unapređivanje međusobnih odnosa pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica; unapređenje međuetničke tolerancije u Crnoj Gori, kao i uspostavljanje i održavanje nesmetanih kontakata pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica sa građanima i udruženjima van Crne Gore sa kojima imaju zajedničko nacionalno i etničko porijeklo, kulturno - istorijsko nasljeđe kao i vjerska ubjeđenja; odnose države sa vjerskim zajednicama u Crnoj Gori; rodnu ravnopravnost; unapređenje položaja Roma i Egipćana i njihovu integraciju u sve tokove društvenog života; kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost.

Na osnovu člana 37 st. 2 Zakona o državnoj upravi, na predlog ministra za ljudska i manjinska prava, Vlada Crne Gore je, na sjednici od 16. novembra 2017.godine, utvrdila Pravilnik kojim su utvrđene sljedeće unutrašnje organizacione jedinice:

- Direktorat za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda;
- Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica;
- Direktorat za odnose sa vjerskim zajednicama;
- Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti;
- Odjeljenje za unapređenje i zaštitu prava Roma i Egipćana;
- Odjeljenje za evropske integracije, programiranje i implementaciju EU fondova;
- Kabinet ministra;
- Služba za opšte poslove;
- Služba za finansijske poslove;

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji utvrđeno je da poslove iz djelokruga rada Ministarstva obavlja ukupno 46 izvršilaca, dok je u toku 2018.godine, pomenute poslove obavljao ministar, 29 službenika i namještenika, 1 pripravnika, 3 lica po ugovoru i jedno lice na određeno vrijeme.

Imajući u vidu djelokrug rada Ministarstva i brojne obaveze koje proizilaze na putu evropskih integracija Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u narednom periodu planira dodatno jačanje kadrovskih kapaciteta, odnosno angažman stručno - osposobljenog kadra, te je između ostalog, pravilnikom o unutrašnjoj sistematizaciji planirano da se u Direktoratu za unapređenje i zaštitu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u narednom periodu zaposle još 4 (četiri) izvršioaca.

2.1.1. Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica u Crnoj Gori

Misija Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica jeste unapređenje i zaštita prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, uspostavljanjem jednakih uslova za život i razvoj i uvažavanje principa afirmativne akcije kada se radi o pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Cilj Direktorata je razvijanje i praćenje politike sprovođenja međunarodnih ugovora u oblastima manjinskih prava i iniciranje usaglašavanja domaćih propisa sa međunarodnim ugovorima i drugim međunarodnim aktima o manjinskim pravima, kao i druga pitanja kojima se reguliše položaj pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Strateški ciljevi Direktorata u narednom periodu biće orijentisani ka jačanju postojećih institucija i dosljedna implementacija zakonodavnog okvira čime će se u praksi omogućiti dalje unapređenje statusa manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u crnogorskom društvu.

Prvenstveno riječ je o oblastima zaštite kulturnog identiteta, obrazovanju, informisanju, promovisanju jezičke različitosti, tradicije, običaja i drugih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, dok je djelotvorno učešće manjina u javnom i političkom životu jedna od osnovnih intencija u međunarodnim standardima, a koje je prepoznato i kroz domaće zakonodavstvo i praksu.

Vizija Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica jeste izgradnja Crne Gore kao interkulturalne države, odnosno da pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica budu u potpunosti integrisani u crnogorsko društvo.

Direktorat je tokom 2018. godine, imao niz značajnih aktivnosti u cilju zaštite i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

2.1.2. Pravilnik o kriterijumima za vrijednovanje i raspodjelu sredstava za finansiranje i sufinansiranje projekata iz sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava

Na osnovu člana 36i stav 9 Zakona o manjinskim pravima i slobodama ("Službeni list RCG", br. 031/06, br. 051/06, br. 038/07 i "Službeni list CG", br. 002/11, 008/11 i br. 031/17) Ministarstvo za ljudska i manjinska prava donijelo Pravilnik o kriterijumima za vrijednovanje i raspodjelu sredstava za finansiranje i sufinansiranje projekata iz sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava ("Službeni list Crne Gore", br. 014/18 od 04. 10.2018).

Ovim pravilnikom propisuju se način vrednovanja projekata prema kriterijumima za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata za podršku aktivnostima značajnim za očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta, izgled i sadržaj obrasca na kojem se podnosi projekat i obrasca na kojem se vrši vrednovanje projekata, kao i potrebna dokumentacija kojom se dokazuje ispunjenost propisanih kriterijuma i uslova za učešće na javnom konkursu za raspodjelu sredstava.

2.1.3. Strategija manjinske politike 2019-2024 sa akcionim planom za 2019. i 2020. godinu

Pripremljen je nacrt Strategije, u skladu sa uporedno-pravnim međunarodnim standardima, definisane su mjere, način i dinamika za sprovođenje mjera koje imaju za cilj zaštitu i unapređivanje uslova života manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u cjelini, a koje su državni organi dužni postepeno da realizuju u periodu implementacije dokumenta u cilju postizanja pune integracije manjina u crnogorsko društvo i izgradnji Crne Gore kao interkulturalnog društva.

2.1.4. Informacija o zastupljenosti u državnim organima, organima državne uprave, organima lokalnih uprava, sudovima i Državnom tužilaštvu

U skladu sa članom 79 tačka 10 Ustava Crne Gore, kojim se pripadnicima manjina jamči pravo srazmjerne zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, a u saradnji sa Upravom za kadrove u toku 2018. godine, sprovedeno je

istraživanje u državnim organima, organima državne uprave, organima lokalnih uprava, sudovima i Državnom tužilaštvu.

Ovom informacijom je prezentovano stvarno stanje o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnim organima, organima državne uprave, organima lokalnih uprava, sudovima i Državnom tužilaštvu.

2.1.5. Memorandumi o saradnji

U proteklom periodu u cilju promovisanja, očuvanja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, Ministarstvo je potpisalo nekoliko značajnih Memoranduma o saradnji koji imaju za cilj sprovođenje, kontinuirano praćenje i implementaciju principa afirmativne akcije za pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Tokom 2018.godine, Ministarstvo je nastavilo sa aktivnostima u cilju praćenja mjera iz potpisanih Memoranduma sa državnim institucijama: Zavodom za statistiku Crne Gore, Univerzitetom Crne Gore, Upravom za kadrove, Policijskom akademijom, Unijom poslodavaca, kao i savjetima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

2.1.6. Izvještaji o sprovođenju međunarodnih dokumenata

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Ministarstvo vanjskih poslova su u izvještajnom periodu nastavili da se na posredan način bavi pitanjima razvoja i zaštite prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kroz praćenje rada UN komiteta, kao i komiteta SE koji se bave predmetnom tematikom.

Redovno se pripremaju izvještaji prema tijelima UN komiteta i komiteta SE.

U skladu sa dinamikom rada Organizacije za Evropsku bezbjednost i saradnju (u daljem tekstu:OEBS) održavaju se redovni kontakti sa kancelarijom visokog komesara OEBS-a za nacionalne manjine.

Crna Gora je 16. juna 2017.godine, dostavila Treći Izveštaj o ostvarivanju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina koji je podnjet na osnovu Člana 25 stav 2 Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina SE.

U periodu od 27- 30. novembra 2018. godine, Ekspertska misija Savjetodavnog odbora Savjeta Evrope za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina boravila je u trećoj monitoring posjeti u Crnoj Gori. Tokom posjete članovi savjetodavnog odbora su obišli lokacije i kampove u Podgorici, Kotoru i Ulcinju gdje pretežno žive nacionalne manjine, a u cilju ocjenjivanja napredka u praćenju zaštite nacionalnih manjina u Crnoj Gori.U delegaciji su bila tri člana odbora kao i Marko Leidekker, načelnik sekretarijata Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina.

Predstavnik Ministarstva vanjskih poslova je prisustvovao sastanku nadležnih resora sa Delegacijom Savjeta Evrope. Nakon posjete, savjetodavni odbor će izraditi treće mišljenje o implementaciji Okvirne konvencije U Crnoj Gori, koji će sadržati konkretne nalaze i preporuke za praćenje. Očekuje se da će treće mišljenje biti usvojeno u martu 2019. godine.

U skladu sa dinamikom rada OEBS-a, održavaju se redovni kontakti sa kancelarijom visokog komesara OEBS-a za nacionalne manjine.

U periodu od 27 -30. avgusta 2018. godine, Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava ODIHR organizovala je posjetu ekspertske misije za ljudska prava u Crnoj Gori, sa posebnim fokusom na situaciju branioca ljudskih prava u Crnoj Gori. Tokom posjete, eksperti su se sastali sa predstavnicima relevantnih crnogorskih institucija i predstavnicima civilnog društva. Ova posjeta je dio prvog ciklusa monitoringa, sa ciljem identifikovanja izazova i dobre prakse koji će biti predloženi u izvještaju/ Smjernicama ODIHR-a za 2019. godinu.

Crna Gora je u II kvartalu 2017.godine, dostavila Međunarodnom komitetu za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije svoj Četvrti, peti i šesti izvještaj Crne Gore o ostvarivanju međunarodne Konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (CERD), dok isti je uspješno odbranila 7. i 8. avgusta 2018. godine pred Komitetom CERD-a u Ženevi, Švajcarska.

U cilju jačanja kapaciteta i podizanja svijesti o značaju integracija manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u crnogorskom društvu, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je organizovalo obuke za članove Radne grupe za izradu i praćenje sprovođenja Strategije manjinske politike i akcionih planova, kao i praćenje sprovođenja preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope vezano za Okvirnu konvenciju o pravima nacionalnih manjina i Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima i drugih međunarodnih dokumenata iz ove oblasti.

2.1.7. Prevod i štampanje pravnih propisa na albanski i romski jezik

U cilju očuvanja i unapređenja kulturnog identiteta, kao jednog od najvažnijeg prava manjina, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava tokom 2018.godine, nastavilo je publikovanje propisa kao i druge literature koja se tiče manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na manjinskim jezicima. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama kao i Prijedlog zakona o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola su prevedeni na albanski jezik.

2.1.8. Aktivnosti u okviru radnih grupa za pregovaračka Poglavlja 23 i 19

Poslije dobijanja Mišljenja Evropske komisije za članstvo Crne Gore u Evropskoj uniji, otvaranja pregovora, obrazovanja radnih grupa za pregovaračka Poglavlja 23 i 19, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je uzelo učešće u izradi i realizaciji Akcionog plana za potrebe pregovaračkog Poglavlja 23, a Direktorat za unapređenje i zaštitu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica je ovim Akcionim planom, prepoznat kao jedan od ključnih aktera u oblasti "Temeljnih prava".

U odnosu na otvoreno pregovaračko Poglavlje 23, praćene su i definisane mjere iz Akcionog plana i urađeni su periodični izvještaji o stepenu njihove realizacije, a sve u cilju bolje zaštite i unapređivanja manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Takođe, dio aktivnosti ovog Direktorata, koji je obuhvaćen mjerama iz Poglavlja 19, je realizovan u okviru pratećeg Akcionog plana za ovo Poglavlje.

2.1.9. Saradnja na projektima

U okviru projekta „Podrška nacionalnim institucijama u prevenciji diskriminacije u Crnoj Gori“ (PREDIM), kojeg je finansirale Evropska unija i Savjet Evrope, a za realizaciju je zadužen bila programska Kancelarija Savjeta Evrope u Crnoj Gori, Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) je objavio istraživanje “Oblici, obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori - trendovi i analiza” u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i institucijom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda.

Ovo i slična istraživanja obezbjeđuju važne informacije koje ukazuju na stanje u društvu kada je riječ o diskriminaciji, a posebno, ukazuju u kom stepenu su mjere i akcije aktera u borbi protiv diskriminacije dale određene rezultate.

U tom pravcu raduju nas podaci ovog istraživanja kada je riječ o pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica gdje mjerimo blage pozitivne trendove.

Takođe, raduje i podatak iz istog istraživanja koji pokazuje da građani sve višepodržavaju mjere i akcije usmjerene na borbu protiv diskriminacije pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Dakle, da podržavaju mjere i akcije usmjerene protiv diskriminacije pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u istraživanju iz 2010. godine potvrdno je odgovorilo 66,3% ispitanika, dok prema podacima iz 2018.godine potvrdno je odgovorilo 77,2% ili 10,9% više ispitanika što ujedno i komparativno posmatrano predstavlja najveći rast podrške mjerama i akcijama u borbi protiv diskriminacije u odnosu na ostale grupe koje su obuhvaćene ovim istraživanjem.

2.1.10. Okrugli stolovi, konferencije i predavanja

a.) U cilju jačanja kapaciteta i podizanja svijesti o značaju integracija manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u crnogorsko društvo, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je organizovalo obuke za članove Radne grupe za izradu i praćenje sprovođenja Strategije manjinske politike i akcionih planova, kao i praćenje sprovođenja preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope vezano za Okvirnu konvenciju o pravima nacionalnih manjina i Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima i drugih međunarodnih dokumenata iz ove oblasti.

b.) Delegacija Savjetodavnog komiteta Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina boravila u Crnoj Gori u periodu od 27 – 30. 11. 2018. godine, u vezi sa Trećim državnim Izveštajem Crne Gore o ostvarivanju okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina od 16. juna 2017. godine. Na kraju posjete 30. 11. 2018. godine, održan je okrugli sto sa predstavnicima nadležnih institucija.

2.1.11. Saradnja sa savjetima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica

Ustav Crne Gore, članom 79 pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica jemči prava i slobode koja mogu koristiti pojedinačno i u zajednici sa drugima, između ostalog i na osnivanje Savjeta za zaštitu i unapređenje posebnih prava (član 79 stav 1 tačka 13). Zakonom o manjinskim pravima i slobodama (»Službeni list RCG«, br. 31/06, 51/06 i 38/07, 2/11 i »Službeni list CG«, broj 031/17), članom 33 definisano je sljedeće: "Manjinski narod ili druge manjinske nacionalne zajednice i njihovi pripadnici, u cilju očuvanja svog ukupnog nacionalnog identiteta i unapređenja svojih sloboda i prava, mogu osnovati savjet tog manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice".

Radi boljeg unapređenja manjinskih prava neophodna je saradnja sa savjetima, i u tom kontekstu Ministarstvo za ljudska i manjinska prava tokom 2018. godine, nastavilo je sa kontinuiranom saradnjom sa svim manjinskim savjetima u Crnoj Gori.

2.1.12. Saradnja sa nevladinim organizacijama

Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica tokom 2018. godine, održavao je redovne kvartalne sastanke sa nevladinim organizacijama, te okrugle stolove i tribine sa nevladinim organizacijama (NVO) sektorom o temama koje se odnose na unapređenje prava manjinskih naroda i drugih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

Na javnom konkursu za 2018. godinu, pod nazivom "Zaštita i promovisanje manjinskih prava" odobrena je raspodjela sredstava u iznosu od 161.453,83€ za realizaciju projekata /programa nevladinih organizacija u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Nevladine organizacije kojima su odobrena sredstva su:

NVO "Centar za građansko obrazovanje", NVO "Demokratski progres", NVO "Glas Plava", NVO "Građanska alijansa", NVO "Inicijativa mladih za ljudska prava (YIHR)", NVO "Naša budućnost", NVO "Novi horizont", NVO "Pelikan", NVO "Regionalni Centar za umjetnost, kulturu i medije- ELITA PLUS", NVO "Udruženje Roma Budo Tomović", NVO "Centar za demokratiju i ljudska prava- CEDEM", NVO " SOS telefon za žene i djecu Ulcinj", NVO "Udruženje Roma Crne Gore, Podgorica", NVO "Gjurgjevo brdo" i NVO "Ad hoc".

Predmetnim Konkursom je između ostalog navedeno da je ukupan iznos sredstava koja se raspodjeljuju nevladinim organizacijama 161.453,83€, u rasponu od 4.000 eura (minimalan iznos), do 15.000 eura (za maksimalan iznos). S tim u vezi, na osnovu Javnog konkursa dostavljeno je 80 prijava od strane 80 nevladinih organizacija.

U cilju što uspješnije saradnje i realizovanja zajedničkih aktivnosti nastavila se ustanovljena praksa održavanja kvartalnih sastanaka sa predstavnicima NVO sektora.

2.2. SAVJETI MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI

Ustav Crne Gore, članom 79 pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica jemči prava i slobode koja mogu koristiti pojedinačno i u zajednici sa drugima, između ostalog i na osnivanje Savjeta za zaštitu i unapređenje posebnih prava (član 79 stav 1 tačka 13) i članom 33 Zakona o manjinskim pravima i slobodama. Na osnovu člana 33 stav 10 Zakona o manjinskim pravima i slobodama, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je 20.09.2017. godine donijelo Pravila za izbore članova savjeta manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice.

Zakon o manjinskim pravima i slobodama propisuje da se sredstva za finansiranje savjeta manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice obezbjeđuju u Budžetu Crne Gore, u iznosu od najmanje 0,05% tekućeg budžeta, dok u skladu sa Zakonom o Budžetu za 2018. godinu, ista iznose 600.000,00 eura.

Radi boljeg unaprijeđenja manjinskih prava neophodna je saradnja sa savjetima, i u tom kontekstu Ministarstvo za ljudska i manjinska prava tokom 2018. godine, je nastavilo sa kontinuiranom saradnjom sa svim manjinskim savjetima u Crnoj Gori.

Svaki savjet ima svog predstavnika u upravnom odboru Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava i Savjetu za saradnju sa iseljenicima.

Predstavnici savjeta su aktivno uzeli učešće tokom boravka predstavnika Savjetodavnog komiteta Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina u Crnoj Gori u periodu od 27 – 30. 11. 2018. godine vezano sa trećim državnim Izvještajem Crne Gore o ostvarivanju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina.

2.2.1. Nacionalni savjet Albanaca u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta, Ministarstvo je Rješenjem broj 01-023-1114/17-20 od 20. 6. 2018. godine, u Evidenciju savjeta upisalo Albanski nacionalni savjet u Crnoj Gori (u daljem tekstu: NSA).

Ovim izvještajem su obuhvaćene oblasti kojima je NSA posvetio najviše pažnje.

Obrazovanje na albanskom jeziku, upotreba albanskog jezika kao jezik u službenoj upotrebi, informisanje na albanskom jeziku, upis studenata na univerzitetima u regionu a pogotovo onima gdje se nastava izvodi na albanskom jeziku (Albanija, Kosovo, Makedonija).

Što se tiče obrazovanja na albanskom jeziku, NSA tokom 2018. godine, u okviru obilježavanja Dana učitelja - 7. marta, dodjelio je slike u ramu najboljih albanskih pisaca u Osnovnoj školi "Džafer Nikočević" u Gusinju, gdje se između ostalog nastava izvodi i na albanskom jeziku.

Tokom godine, NSA je aktivno učestvovao u procesu upisa studenata albanske nacionalne manjine, koji su bili zainteresovani da svoje školovanje nastave u universitetima u Prištini, Tirani, u Skadru, u Podgorici, Baru, itd.

NSA je u okviru saradnje sa Ministarstvom obrazovanja, nauke i tehnologije Republike Kosova primila donaciju od ovog ministarstva – kontigent Svenacionalnog bukvara, isto tako imao je i sastanak sa predstavnicima ovog Ministarstva u vezi mogućih zajedničkih aktivnosti.

U saradnji sa raznim društvenim udruženjima i nevladinim organizacijama, NSA je omogućio dječijoj književnoj grupi “Jehona” da učestvuju na Sajmu knjige u Tirani i podržavao je “Takmičenje mladih recitatora 2018”.

NSA je podržao mnogobrojne kulturne aktivnosti kao što su izdavanje i promocije knjiga, kulturne umjetničke manifestacije, sportske aktivnosti itd.

U saradnji sa Udruženjem umjetnika i intelektualaca Art Club u Ulcinju i sa Akademijom za Albanološke studije u Tirani, NSA je u Ulcinju održao naučni skup sa ciljem obilježavanja najvažnijih istorijskih događaja kod Albanaca.

Povodom albanskog nacionalnog praznika 28. novembra – Dana nacionalne zastave, NSA je organizovao niz manifestacija i aktivnosti u Plavu - Gusinjsama, Rožajama, Tuzima-Malesiji i Ulcinju. U Ulcinju je bio centar manifestacije povodom albanskog nacionalnog praznika 28.novembra.

Takođe, u čast Dana Zastave, NSA u saradnji sa opštinom Ulcinj i opštinom Skadar organizovali su po sedmi put “Maratonu nezavisnosti Skadar – Ulcinj” 2018. gdje su učestvovali oko 70 takmičara iz raznih zemalja svijeta.

NSA, u saradnji sa ostalim društvenim udruženjima i nevladinim sektorom podržao je kulturne aktivnosti kao što su: Pozorišna predstava “Syn’sy”, promociju knjige “Vizione – shoqërore, politike, fetare” pisca Qani Osmani, “Delfini në Barbanë” pisca Aslan Biše, promocije romana “Ligji i maskave” i “Fshati i heshtjes” pisca Marka Lucgjonaja, omogućio je održavanje manifestacije “Dani ilirske kraljice Teuta”, snimanje filma prema ulcinjskoj legendi “Kroni i Zanave”, podržavao je produkciju dokumentarnog filma “Izbjeglice sa Kosova u Crnoj Gori 1999”, podržavao je književnu manifestaciju “Kalimera Poetike Basri Çapriqi-2018”, izdavanje romana “Sheshi i tregut me gra” pisca Ibrahim Berjašija, izdavanje sažetka sa poezijama konkursa sa temom “Anija”, izdavanje knjiga pisca Alija Đečbritaja, izložbu starih albanskih muzičkih instrumenata, obilježavanje 80 godišnjicu rođendana pisca Hajro Ulqinakua i 70 godišnjicu pisca Ibrahim Berjašija.

Što se sporta tiče, NSA je podržavao sportski turnir u malom fudbalu u Ulcinju, Fudbalski Klub “Otrant Olympic” za učešće na Svenacionalnom turniru u fudbalu koji se održava u Korči.

NSA je takođe podržao razne subjekte za učešće na raznim festivalima i u raznim kulturnim manifestacijama kao što su: udruženje “Globus Art” za učešće na Svenacionalnom sajmu rukotvorine u Skoplju – Makedonija, Mušku klapu “Burimi” za učešće na Festivalu narodne pjesme u Elbasanu – Albanija, školu baleta “Porta di Danza” za učešće na “Festival International de Foklor” Bedean Brosov – Rumunija, nevladinu organizaciju “Kreativni grad” za učešće u kulturnoj manifestaciji “Etnofest” na Gusinjsama.

U okviru NSA je i tokom ove godine izlazio nedjeljnik "Koha javore", jedini list na albanskom jeziku u Crnoj Gori koji se finansira od strane Skupštine Crne Gore. Tokom 2018. godine, Nedjeljnik je redovno izlazio, dakle objavljeno je 50. broj „Koha javore“ (796-846). Moramo istaći da se od strane tehničkog urednika vrši održavanje našeg web site, dakle Nedjeljnik se redovno publikuje, ažurira itd. na našoj internet starnici.

NSA je pomagao RTV stanice na albanskom jeziku u Crnoj Gori.

Predstavnik NSA aktivno je učestvovao na sastancima Komisije za programske sadržaje na albanskom jeziku i jezicima drugih pripadnika manjinskih naroda i drugih nacionalnih zajednica Radio Televizije Crne Gore.

Stručna služba NSA je redovno preko svoje web stranice www.knsh.me i socijalnih mreža informisala javnost o glavnim aktivnostima Savjeta tokom 2018. godine.

2.2.2. Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta, Ministarstvo je Rješenjem broj 01-023-698/17-20 od 27.09.2017.godine, u Evidenciju savjeta upisalo Bošnjačko vijeće (u daljem tekstu: BV).

Sve aktivnosti koje je Bošnjačko Vijeće izvršilo u toku 2018.godine, su bile usmjerene na zaštitu i očuvanje identiteta, kulture i tradicije Bošnjaka. Konstantnom saradnjom sa Savjetima ostalih manjinskih naroda u Crnoj Gori doprinio je očuvanju suživota i multikulturalnosti, koji su prepoznatljivi za Crnu Goru.

Poseban akcenat u 2018.godini, je stavljen na obrazovanje i s tim u vezi su organizovali dva okrugla stola na temu: "Bošnjaci u obrazovnom sistemu Crne Gore". Cilj okruglih stolova je bio da se ukaže na određene nedostatke, probleme i izazove kada je u riječ o položaju Bošnjaka u obrazovnom sistemu, odnosno njihova zastupljenost u planovima i programima.

Manifestacijom Dani kulture Bošnjaka, koja je održana u više gradova Crne Gore, Vijeće je promovisalo kulturu bošnjačkog naroda, a veliko interesovanje javnosti i medija je dokaz da je manifestacija ispunila očekivanja organizatora.

U sklopu manifestacije „Dani kulture Bošnjaka“ u Podgorici je održana Svečana akademija "Bošnjaci i multikulturalnost Crne Gore", povodom desetogodišnjice postojanja Bošnjačkog vijeća Crne Gore. Svečanoj akademiji je prisustvovao veliki broj zvaničnika iz Crne Gore i regiona.

Kako bi ostvarili jedan od osnovnih ciljeva Vijeća, a to je promocija kulture i umjetnosti Bošnjaka, Vijeće je organizovalo izložbe slika i promocije knjiga. Velikom broju mladih umjetnika je data prilika da predstave svoja djela i na taj način ih podstakli da nastave da stvaraju.

Savjet sa posebnom pažnjom prati položaj i održava kontakte sa pripadnicima bošnjačkog naroda i izvan granica Crne Gore.

U skladu sa uzajamnim interesima saraduje i sklapa sporazume sa domaćim i stranim organizacijama, ustanovama, jedinicama lokalne i manjinske samouprave.

Formiranjem Kancelarije za koordinaciju bošnjačkih vijeća stvorena je dobra osnova za buduću saradnju sa svojim sunarodnicima u drugim zemljama.

2.2.3.Hrvatski savjet u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta, Ministarstvo je Rješenjem broj 01-023-578/17-13 od 06.09.2017.godine, u Evidenciju savjeta upisalo Hrvatski savjet u Crnoj Gori (u daljem tekstu: HNV).

Generalna ocjena u HNV-u je, a u prilog tome govori i tvrdnja da smo za svoj rad dobili pohvale od svih relevantnih adresa u Crnoj Gori i Republici Hrvaskoj, da je na svim bitnim područjima za hrvatsku zajednicu u Crnoj Gori učinjen maksimalan napor s naše strane da se nivo prava hrvatskoga naroda u Crnoj Gori unaprijedi.

Učinjen je maksimalan napor i angažovan je puni kapacitet HNV kako bi njihovo djelovanje bilo u cilju zaštite, promocije i unaprjeđenja prava hrvatskoga naroda u Crnoj Gori te na dobrobit kulturno–istorijske i religijske tradicije hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, posebno u dijelu koji se odnosi na rad Međuvladinog mješovitog odbora za sprovođenje Sporazuma između Republike Hrvatske i Crne Gore o zaštiti prava hrvatskih manjina u Crnoj Gori i crnogorskih manjina u Republici Hrvatskoj, nominacije Bokeljske mornarice kao istorije i kulture Hrvata u Crnoj Gori,, mogućnost sastavnog finansiranja medija hrvatske zajednice u Crnoj Gori, Radija Dux, kao i mogućnosti dugoročnog zakupa ili kupovine „Hrvatskoga doma“, odnosno Doma kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi, opštini Tivat, u kojoj se nalazi sjedište Hrvatskog nacionalnog savjeta Crne Gore, kao krovne ustanove Hrvata u Crnoj Gori.

HNV je koordinirao i pomogao organizovanje manifestacija u Tivtu, Kotoru, Baru, Herceg Novom i Podgorici koje su održane ispred udruga s hrvatskim predznakom, a u cilju promovisanja tradicije i kulture pripadnika hrvatskoga naroda u Crnoj Gori.

HNV je pomagao i Radio Dux da donacijom nabavi moderniju opremu, prijeko neophodnu, nakon što se ishodovala druga frekvencija, odnosno nacionalna koncesija, što smatramo izuzetno velikim uspjehom i ključnim momentom za promovisanje „žive hrvatske riječi“ u eteru na području Boke Kotorske i šire.

HNV je i dalje smo aktivno uključen u popunjavanje knjižničnog fonda Hrvatske književnice „Ljudevit Gaj“ u Donjoj Lastvi, kao i u pomaganju terenske nastave - dopunske škole hrvatskoga jezika.

HNV posebno ističe dobru saradnju s resornim ministarstvom i drugim manjinskim savjetima i relevantnim institucijama iz područja očuvanja i zaštite manjinskih prava u Crnoj Gori, Fondom za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centrom za očuvanje i razvoj kulture manjina, kao i s brojnim institucijama s područja kulture, kao što su: Narodna biblioteka “Radosav Ljumović”, Nacionalna biblioteka „Đurđe Crnojević“, Centar za kulturu Tivat i Muzička škola u Tivtu i dr.

HNV ističe da ima odličnu saradnju i s Savjetom crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba i Nacionalnom zajednicom Crnogoraca u Republici Hrvatskoj, s kojima je do sada realizovao nekoliko projekata i promocija relevantnih crnogorskih književnika i umjetnika u Republici Hrvatskoj i hrvatskih u Crnoj Gori.

Članica Savjeta, Dijana Milošević, vrlo uspješno vodi projekat digitalizacije pjesništva Boke, čiji je prvi dio promovisan u Tivtu, Dubrovniku i Zagrebu, kao i amatersku pozorišnu sekciju HNV-a koja priprema zajednički projekat sa Dubrovačkom privatnom gimnazijom.

HNV je pokrenuo inicijativu u saradnji sa dr. sc. Lenkom Blehovom Čelebić da se učini digitalni fototipski pretisak Kotorskoga misala, poznatijeg kao Misal sv. Jakova od Lođe, uzimajući u obzir značaj ovoga misala za istoriju liturgije, istoriju umjetnosti, istoriju srednjovjekovne muzike, kao i značaj beneventanskoga pisma, koje je par excellence liturgijsko pismo zapadne Crkve, kao i značaj kotorskoga misala za cjelokupnu crnogorsku javnost, kako stručnu tako i laičku, a ovaj "misal" bez daljnijega predstavlja otkriće epohalnih razmjera i od neizmjenog je značaja u evropskim i svjetskim kategorijama.

HNV je pomogao organizaciju sad već tradicionalne "Fešte od rogača" Hrvatske krovne zajednice "Dux Croatorum".

HNV je podržavamo i jedini štampani medij na hrvatskom jeziku „Hrvatski glasnik“ koji izlazi u okviru Hrvatskog građanskog društva, a pomogao je i u organizovanju obilježavanja 9. godišnjice Radija Dux, kojom prigodom je donirana oprema puštena u pogon, kao i u pokrivanju troškova za carinu i pdv na predmetnu opremu.

HNV je učestvovao na održavanju Hrvatskoga doma, odnosno Doma kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi.

HNV je pružao i savjetodavnu pomoć u ostvarivanju prava udruženjima i pojedincima u vezano za školovanje ili liječenje u Republici Hrvatskoj, pružao je pravnu pomoć u procesu ostvarivanja prava na upis, stipendiranje ili prednost pri zapošljavanju u skladu sa važećim zakonodavstvom i potpisanim memorandumima o saradnji.

2.2.4.Savjet Muslimanskog naroda Crne Gore

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta, Ministarstvo je Rješenjem broj 01-023-1135/17-6 od 12.12.2017.godine, u Evidenciju savjeta upisalo Muslimanski savjet (u daljem tekstu: MS).

U cilju ostvarivanja i unapređenja manjinskih prava i sloboda Muslimanskog naroda CG, Savjet nastoji da afirmiše saradnju s nadležnim državnim institucijama i jedinicama lokalne samouprave, predstavnicima Islamske zajednice, i koordinira svoje aktivnosti sa ostalim savjetima nacionalnih manjina, udruženjima nacionalnih manjina, pravnim licima i NVO koje obavljaju djelatnosti od interesa za nacionalne manjine, međunarodnim organizacijama i institucijama koje se bave pitanjima nacionalnih manjina.

Savjet je u proteklom periodu, u okviru svojih mogućnosti i Statutom definisanim nadležnostima pomogao realizaciju brojnih projekta u oblasti očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta ovog manjinskog naroda, među kojim su izdvojeni sljedeći:

- Publikacija časopisa i knjga među kojima bi izdvojili knjigu Zvezdana Folića "Istorija Muslimana CG", knjigu Senada Karađuzovića;
- Opremanje i obogaćivanje biblioteke u Petnjici – donirano 5.000 knjiga;
- Saradnja i podrška u osnivanju NVO iz oblasti očuvanja identiteta ovog naroda;
- Aktivna participacija u svim Vladinim aktivnostima u pogledu unapređenja postojeće zakonske legislative;

- Podrška djeci sa posebnim potrebama u pogledu novogodišnjih paketića, bez obzira na nacionalnu pripadnost;
- Tradicionalno pomažemo, u granicama svojih mogućnosti, pojedincima, kolektivima, studentima, sportistima, književnicima, muzičarima, slikarima;

Održane su brojne manifestacije u čast obilježavanja jubileja, deset godina postojanja i rada Savjeta Muslimanskog naroda Crne Gore.

U susret Svečane akademije, pored već pomenutih manifestacija u prostorijama Kulturno – ekonomskog centra Azerbejdžana – Crne Gore, održana je Izložba slika akademskog slikara Ismeta Hadžića i promocija knjige "Narodne pjesme Muslimana u Crnoj Gori", autora prof. dr Slobodana Jerkova.

Centralni dio manifestacije, svečana Akademija povodom jubileja deset godina postojanja i rada Savjeta Muslimanskog naroda Crne Gore je održana u Podgorici.

Na svečanoj ceremoniji su dodijeljene priznanja i nagrade stvaraocima i humanitarnim radnicima, koji su svojim stvaralaštvom i radom dali doprinos u promociji kulture i identiteta Muslimana u Crnoj Gori.

Bogat kulturno umjetnički program koji smo pripremili obuhvatiće usmenu tradiciju preko lirske poezije, tradicionalnog humora, što će pružiti sliku savremenog poimanja ovog naroda. U muzičkom dijelu obezbijeđena su četiri različita pristupa muslimanskoj tradicionalnoj muzici – najizvorniji (saz - Balija Kurpejović i Fahrudin Bako Dizdarević), umjetnička obrada (ženska pjevačka grupa – Klapa Alata), savremeno umjetničko stvaralaštvo nastalo na fonu izvorne muslimanske muzike (klavirski duo Ana i Ida Muratagić) i popularno estradno izvođenje gradske pjesme muslimanske provenijencije (Šukrija Žuti Serhatlić).

2.2.5. Romski savjet u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je Rješenjem broj 01-023-920/17-2 od 06.09.2017.godine, u Evidenciju savjeta upisalo Romski savjet (u daljem tekstu: RS).

Romski savjet je u Crnoj Gori, u 2018. godini, ostvario zavidne rezultate proširio svoju djelatnost, u skladu sa zakonskim propisima.

Saradnja sa njemačkom organizacijom Help na projektu "Promocija i zaštita ljudskih prava Roma/kinja i Egipćana/ki i ostalih ranjivih grupa obuhvatio je tri opštine: Podgoricu, Nikšić i Berane.

Cilj projekta je bio poboljšavanje zapošljavanja, tako da je kroz ovaj projekat zaposlilo 33 pripadnika romske populacije, njih 15 su prošli obuku za baštovana i nakon završetka obuke dodijljen im je alat, kao i za automehaničare, limare, parketare, molere, frizere, električare itd.

Romski savjet je učestvovao u izradi Akcionog plana Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020 za 2018. godinu, u izradi poslovnika o radu Komisije za sprovođenje Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana, kao praćenje sprovođenja istih u okviru članstva u pomenutoj Komisiji.

Romski savjet je u prethodnoj godini potpisao memorandume o saradnji sa: Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda-Ombudsmanom, Ministarstvo prosvjete, Centrom za stručno obrazovanje, UNHCR-om, Helpom, Zavodom za statistiku Crne Gore, opštinom Budva, opštinom Ulcinj, opštinom Nikšić, opštinom Bijelo Polje, opštinom Berane, opštinom Danilovgrad, Policijskom akademijom, Domom zdravlja Podgorica i dr.

Obilježio je takođe, sada već tradicionalnu manifestaciju, organizovanja proslave svjetskog dana Roma 8. aprila.

Pružao je pomoć pripadnicima romske populacije za postupak legalizacije objekata, učestvovao u kampanji o zaštiti od nasilja u porodici i maloljetnih prisilnih brakova-ugovorenih brakova među romskom/egipćanskom populacijom i dr.

U ovom periodu Romski savjet je osim sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, uspješno sarađivao i sa Crvenim krstom Crne Gore, Ministarstvom unutrašnjih poslova, Ministarstva kulture, Ministarstvom finansija, Centrima za socijalni rad, Sekretarijatom za rad, mlade i socijalno staranje glavnog grada- Podgorica, Privrednom komorom, Zavodom za zapošljavanje, Fondom zdravstva, Pravnim centrom i drugim institucijama i udruženjima.

2.2.6. Srpski nacionalni savjet

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta, Ministarstvo je Rješenjem broj 01-023-201/18-2od 26. 02. 2018. godine, u Evidenciju savjeta upisalo Srpski nacionalni savjet (u daljem tekstu: SNS).

SNS je u toku 2018.godine je brojne aktivnosti.

Prema informacijama SNS-a, Srpske elektronske novine postale su jedan od najčitanijih elektronskih medija u Crnoj Gori. Svakodnevno opširno informišu o svim najvažnijim događajima u zemlji, okruženju i svijetu. Nova uređivačka koncepcija, je proizvod iskustva i potreba čitalaca, sa obogaćivanjem više autorskih video snimaka, specijalnih i stalnih TV emisija, posebnih i specijalnih priloga, Elektronskim novinama uvećala je čitanost nekoliko puta.

Srpski radio u 2018.godini, dobio je reputaciju jednog od najslušanijih radija u Crnoj Gori koji je svoju produkciju po podacima Agencije za elektronske medije Crne Gore obogatio sa najvećim brojem sadržaja. U prethodnom periodu Srpski radio pokrivaio je područja opština Andrijevića, Berane, Bijelo Polje, Mojkovac, Kolašin, Nikšić, Plužine, Podgorica, Danilovgrad i gradske opštine Golubovci i Tuzi, kao i djelove opština Bara i Cetinja. U 2018.godini, Srpski radio proširio je svoju slušanost na opštine Herceg Novi, Kotor, Tivat, Bar, Pljevlja i Žabljak, što znači da je gotovo čitav prostor Crne Gore pokriven ovim značajnim srpskim medijem, koji je u prethodnom vremenu imao važnu ulogu u pravovremenom i kvalitetnom informisanju srpskog naroda i građana Crne Gore.

Srpski nacionalni savjet sa sebi bliskim organizacijama organizovao je rad Srpske televizije, koja se može pratiti na kablovskim operaterima Ekstra TV, Mtel i Telemah, koji pokrivaju čitav prostor Crne Gore sa najvećim brojem korisnika kablovske televizije. Svojim programom i sadržajima Srpska televizija postala je jedna od najgledanijih i najpupularnijih televizijskih stanica u Crnoj Gori, koje se mogu pratiti preko kablovskih operatera.

Periodičnim izlaženjem nastavljena je produkcija časopisa „Srpske novine“ preko čijeg se sadržaja jasno prepoznaje koncepcija očuvanja srpskog identiteta u Crnoj Gori.

Magazin „Srpske novine“ štampa se na kvalitetnom papiru u formatu 230X300 mm. U njemu se nalaze najznačajnije informacije iz Crne Gore, regiona i svijeta, intervjui, aktuelnosti, informacije iz politike, društva, ekonomije, kulture, sporta i raznih vrsta zanimljivosti.

Književna zadruga Srpskog nacionalnog savjeta nastavila je sa svojim aktivnostima u okviru izdavačke djelatnosti i postala jedna od najproduktivnijih izdavačkih kuća na prostoru Crne Gore, što potvrđuju izuzetni rezultati na sajmovima i izložbama u zemlji i regionu.

U svojim redovnim aktivnostima na obilježavanju srpskih nacionalnih praznika i važnih datuma za očuvanje identiteta, tradicije i kulture srpskog naroda u Crnoj Gori, Srpski nacionalni savjet je u 2018. godini, na prepoznatljiv način obilježio Božićne svečanosti, 102. godišnjicu Mojkovačke bitke, Svetosavske svečanosti, Sretenjske svečanosti, godišnjicu „zločinačke agresije NATO pakta na SR Jugoslaviju (Crnu Goru i Srbiju)“, Vidovdanske svečanosti, Cersku bitku, stogodišnjicu Velike podgoričke skupštine srpskog naroda u Crnoj Gori i Dana ujedinjenja Crne Gore i Srbije, kao i sve najznačajnije vjerske i nacionalne praznike srpskog naroda.

Sve manifestacije pratio je veliki broj posjetilaca uz bezrezervnu podršku svim aktivnostima koje su pratile ove manifestacije.

U skladu sa mogućnostima, Srpski nacionalni savjet materijalno je pomagao prepoznatljive nacionalne organizacije koje se bave zaštitom i očuvanjem srpskog identiteta.

2.3. FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

Skupština Crne Gore je dana 16. oktobra 2017. godine donijela je Odluku o izmjenama i dopuni odluke o osnivanju Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava („Službeni list Crne Gore”, br. 068/17 od 20.10. 2017. godine).

Zakonom o manjinskim pravima i slobodama, član 36, i Odlukom o osnivanju Fonda za manjine („Službeni list Crne Gore”, br. 068/17 od 20.10. 2017. godine), Skupština Crne Gore, radi podrške aktivnostima značajnim za očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta, osnovala je Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore.

Nakon sticanja zakonskih uslova, Saglasno odredbi člana 36h Zakona o manjinskim pravima i slobodama („Sl.list RCG“, br. 31/06, 51/06, 38/07 i „Sl.list Crne Gore“, br. 02/11, 08/11, 031/17), u vezi sa Odlukom o osnivanju Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava („Sl.list Crne Gore“, br.13/08, 64/11,068/17), te shodno odredbama Pravilnika o načinu vrednovanja projekata koji se finansiraju iz sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava („Sl.list Crne Gore“, br.64/18), Upravni odbor Fonda, u skladu sa Odlukom donesenom na sjednici održanoj 03.12.2018. godine, je raspisao Javni konkurs (br. 595/18 od 03.12.2018. god.), za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata za

podršku aktivnostima iz člana 36 stav 1 Zakona o manjinskim pravima i slobodama za 2018.godinu.

Na istoj sjednici, shodno članu 36i Zakona o manjinskim pravima i slobodama, Upravni odbor Fonda je donio Odluku po kojoj se na sredstva za finansiranje projekata opredjeljuje 73,75% sredstava, odnosno 983.747,43€.

Na osnovu prijedloga Komisije za vrednovanje, VD direktora Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, dana 19.12.2018. godine, donio je Odluku o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata za podršku aktivnostima iz člana 36 stav 1 zakona o manjinskim pravima i slobodama za 2018. godinu, (br. 900/18), u iznosu od 778.093,00€.

Naknadno je, Obavještenjem broj 932/18 od 24.12.2018.godine, Komisija za vrednovanje obavijestila vršioca dužnosti direktora Fonda da je dana 24.12.2018.godine, izvršila ponovni uvid u predmete – projekte po kojima je postupala i utvrdila da je prilikom evaluacije projekata došlo do greške kojom je podnosiocu projekta S- mediji za projekat Časopis "Srpske novine", dodijeljen iznos od 22.800,00 eura i da ovaj podnosilac projekta ne ispunjava formalne pravne uslove tražene konkursom, odnosno nije priložio ovjerene izjave, koje su uslovima konkursa tražene. Iz navedenog, ovom podnosiocu projekta se nisu mogla dodijeliti sredstva po ovom konkursu, pa su obavjestili vršioca dužnosti direktora Fonda o nastaloj grešci kako bi isti preduzeo dalje radnje.

Dana 25.12.2018. godine, Rješenjem br. 933/18, Vršilac dužnosti direktora Fonda je, na osnovu člana 139 Zakona o upravnom postupku („Sl.list Crne Gore“, br. 056/14, 020/15, 040/16), rješavajući po Obavještenju Komisije za vrednovanje br 932/18 od 24.12.2018.godine, poništio Odluku o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata za podršku aktivnostima iz člana 36 stav 1 Zakona o manjinskim pravima i slobodama za 2018. godinu, broj 900/18 od 19.12.2018.godine, Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, u dijelu kojim je odlučeno da se prihvati projekat Časopis "Srpske novine", podnosioca projekta S- mediji za dodijeljeni iznos od 22.800,00 eura.

Time je, u 2018.godini, izvršena raspodjela sredstava projektima, u ukupnom iznosu od 755.293,00€, dok je razlika od 228.454,43€ vraćena Budžetu Crne Gore jer je Komisija za vrednovanje procjenila da je nedovoljan broj projekata (od onih koji su zadovoljili formalno-pravne uslove) zaslužio kvalitetom da bude finansijski podržan, te su odbijeni sa nedovoljnim brojem bodova.

Na raspisani Javni konkurs za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata za podršku aktivnostima iz člana 36 stav 1 Zakona o manjinskim pravima i slobodama za 2018.godinu, pristiglo je ukupno 235 blagovremenih projektnih prijava, od kojih su 143 ispunili uslove Javnog konkursa, 92 nisu ispunili uslove Javnog konkursa. Neblagovremeno su pristigle 4 projektne prijave koje nisu razmatrane.

Finansijskom podrškom obuhvaćeno je 97 projekata sa ukupnim iznosom od 755.293,00€. Prosječan iznos finansijske podrške Fonda projektima u 2018.godini iznosi 7.786,52€.

Redni broj	Naziv projekta	Nosilac projekta	Odobreni iznos	Broj bodova
1.	Mare Nostrum	Crnogorsko Slovačko prijateljstvo - CSP	6.996,00	100

2.	Bibliografija radova o manastiru Sveta Trojica kod Pljevalja	Marija Knežević	4.000,00	100
3.	Štampanje IX broja časopisa Alav	NVO Romski kulturni centar	9.000,00	100
4.	Dokumentarni film „Izbjeglice sa Kosova u Crnoj Gori 1999.godine“	Velibor Čović	24.700,00	98
5.	Baština	Almanah	17.790,00	98
6.	Časopis Hrvatski glasnik	Hrvatsko građansko društvo Crne Gore	22.602,00	98
7.	Poštivanje tradicije Bokeljske mornarnice i portal	Hrvatsko kulturno društvo "Tomislav"	1.596,00	98
8.	Kulturne večeri Albanaca u Crnoj Gori	Gzim Baljević	7.500,00	98
9.	Paviljon 2018	Majda Mučić	3000,00	97
10.	Afirmacija Bošnjaka i Muslimana u južnom dijelu Crne Gore	Damir Ljuca	9.000,00	96
11.	Sačuvajmo jezik od zaborava	NVO Romska duša	9.458,00	96
12.	Interkulturalno-multikulturalno obrazovanje od edukativne prakse do školske politike	Adna Rastoder	5.750,00	95
13.	Možemo zajedno	Ninoslav Minić	16.000,00	94
14.	Istorija Roma – Istorija Rromani	NVO Romsko vrijeme	6.000,00	94
15.	Monografija Albanci u Crnoj Gori	Suzana Dushaj	8.800,00	94
16.	Bošnjačko slovo	Elmina Kalač	7.000,00	94
17.	Albansko umjetničko veće	Aferdita Ljaić	7.000,00	94
18.	Časopis za kulturu, nauku i društvena pitanja „MALESIA“, br.13	Udruženje za kulturu i društvena pitanja „Malesia“	4.800,00	94
19.	Učimo kroz kviz	Tv Boin	6.300,00	94
20.	Monografija Podgoričkih Muslimana	Dino Mandić	9.540,00	94
21.	Proslava 8 aprila –Svjetski dan Roma	NVO Udruženje Roma Crne Gore	10.746,00	94
22.	Kotorski Misal	Ana Vuksanović	12.000,00	93
23.	Međukulturni dijalog – upoznavanje kultura manjinskih naroda u Crnoj Gori	Senada Škrijelj	6.400,00	92
24.	Informativni portal – „Bošnjačke novosti“	Ermina Rujović	5.000,00	92
25.	Izrada i promocija bošnjačko-muslimanskih suvenira	Nermina Muhović	8.000,00	92
26.	Ljetnja škola interetničkog dijaloga za djecu svih nacionalnosti	Emrah Demić	9.000,00	92
27.	Spoj različitosti kultura na sjeveru Crne Gore	Mirza Avdić	6.300,00	92
28.	Radionice za djecu	Sanida Agić	6.000,00	

	Bošnjačke i Albanske nacionalnosti			92
29.	Rožaje- grad različitosti	Merita Ramović	5.350,00	92
30.	Bošnjaci u Crnoj Gori - kultura, tradicija i istorija	NVO Avlija	7.720,00	92
31.	Proslota živi život	Ogranak matice Hrvatske u Boki	3.812,00	92
32.	Izrada multimedijalnog koncepta kulturnog identiteta i baštine Rožaja i okoline	Muamer Kalač	12.450,00	91
33.	Vrijedne Bošnjakinje	Slada Radič	5.800,00	91
34.	Sačuvajmo tradiciju	Sos telefon za žene i djecu žrtve nasilja	4.285,00	91
35.	Ljepota je u različitosti	Slobodan Peruničić	8.000,00	91
36.	Portal za afirmaciju Bošnjaka u Crnoj Gori	Adisa Hasanović	10.000,00	90
37.	Očuvanje pjesama i igara katoličkog stanovništva Boke Kotorske	Folklorna grupa Crna Gora	1.900,00	90
38.	Očuvanje bošnjačkog jezičkog gnijezda	Selma Dautović	7.000,00	90
39.	Bihorske sumnje i revija Kazivar	Centar za kulturu Bihor	8.180,00	90
40.	Zbogom tradicijo	Oснаžena romkinja	6.300	89
41.	Web radio Bošnjačke omladine	Rahman Škrijelj	8.000,00	88
42.	"Bokeško - dubrovački splet"- poveznica kultura kroz dramsku formu	Dijana Milošević	5.780,00	87
43.	Husein – Paša Boljanić i njegove zadužbine (u povodu 450-te godišnjice Husein Pašine džamije u Pljevljima)	Islamska zajednica u Crnoj Gori Mešihat Islamske zajednice	18.080,00	87
44.	Bošnjački kulturni vodič – Kulturno nasljeđe Bošnjaka Rožaja	Alen Mujević	8.000,00	87
45.	Stanovništvo kadiluka Bihor i trgovište u osmanskim popisima iz 1830/31. godine	Admir Dž. Adrović	7.000,00	86
46.	Monitoring zastupljenosti Bošnjaka na javnoj sceni	Ema Luboder	9.000,00	85
47.	Škola tolerancije	NVO Za bolje sutra	7.230,00	84
48.	Audio materijal bošnjačke književnosti Crne Gore	Hankuša Hajderpašić	4.900,00	84
49.	Očuvanje kulturno-historijskog kontinuiteta Bošnjaka	Društvo sa ograničenom odgovornošću lokalni javni emiter „Radio televizija Rožaje“	18.500,00	84
50.	Izdavanje romana „Linija	Rasim Gutić	2.500,00	

	života“			83
51.	Očuvanje nacionalnog identiteta kroz pjesmu i igru	KUD Vrelo Ibra	6.000,00	83
52.	Žene su čuvari kulturne baštine	Seada Pokrklić	5.400,00	83
53.	Kulturno-istorijsko naslijeđe Muslimana u Crnoj Gori – Cyber muzej	Elmedin Kurpejović	5.500,00	83
54.	Proširenje dometa slušanosti vjerskog radija za bošnjačko-albanske manjine	Mešihat Islamske zajednice u Crnoj Gori – Radio „Fatih“ – Radio „Fatih“	10.400,00	82
55.	Informisanje je vaša obaveza, a naše pravo / Da se zna ko smo	Bahrija Kurpejović	10.000,00	81
56.	Očuvanje i vrednovanje Muslimanske i Bošnjačke tradicije, običaja na seoskom području kroz objektiv Crnogorca Pravoslavca	Željko Đukić	7.750,00	80
57.	Radio Dux i portal www.radiodux.me	Hrvatska krovna zajednica Dux Croatorum	26.447,00	80
58.	Tolerancija je važna – za dijalog i saradnju	Građanska inicijativa mladih	5.200,00	80
59.	Kalimera poetike Basri Čapriqi 2019 Poetska kalimera Basri Čaprići 2019	Art club	8.195,00	80
60.	Bošnjačka sofr – manifestacija promocije bošnjačke kuhinje	Alma Osmanović	5.300,00	78
61.	Očuvanje običaja, arhitekture i kulture bošnjaka kroz snimanje dokumentarnog filma, i edukaciju mladih	NVO Centar za edukaciju djece i mladih Rožaje	8.720,00	78
62.	Seanema Film Festival	Seanema Film Festival	9.900,00	78
63.	Botimi i librit "Udhëtim në kështjellat ilire në Mal të Zi" Objavljivanje knjige "Putovanje po ilirskim kulama u Crnoj Gori"	Gazmend Çitaku	4.100,00	78
64.	Montenegro halal sajam 2019	Udruženje za promociju i razvoj Islamske ekonomije	9.690,00	77
65.	Bošnjačke kule	Ermina Kalač	6.700,00	77
66.	Edukacija mladih o očuvanju nacionalne posebnosti Bošnjaka	Selma Dautović	3.950,00	77
67.	Monografija bošnjačkih književno-umjetničkih autora Crne Gore – lik i djelo	Iljaz Halilović	5.100,00	77
68.	Stavovi pripadnika Bošnjačke nacionalne	Kemal Agović	6.925,00	

	zajednice o stepenu zaštite njihovih prava-istraživanje.			77
69.	Istraživanje poštovanja manjinskih prava u Crnoj Gori	Dino Tutundžić	6.516,00	77
70.	Suveniri Srba	Stefan Vukićević	7.830,00	76
71.	Mala škola hrvatskog jezika	NVO Gjurgjevo brdo	11.176,00	76
72.	Gra të shquara shqiptare në Mal të Zi Sposobne albanske žene u Crnoj Gori	Radio Elita	10.690,00	76
73.	Bošnjačka omladina i njihova edukacija za javne nastupe i govore	Sadam Luković	8.000,00	75
74.	Malesorske igre (Vallet malesore)	Stjepan Ujkić	4.000,00	75
75.	Pejzažna arhitektura srpskih srednjovjekovnih manastira pljevaljskog kraja	Vaso Knežević	3.450,00	74
76.	Bošnjaci – juče, danas, sutra	Armin Šahmanović	2.000,00	74
77.	Romski radio-prozor u svijet	NVO Udruženje Roma Crne Gore	15.254,00	73
78.	Epika Bošnjaka	Mersada Sutović	3.122,00	73
79.	Promocija, afirmacija i ocuvanje nacionalne i etnicke posebnosti kroz edukaciju mladih	NVO Proevropska liga Crne Gore	9.350,00	72
80.	Unaprijeđenje i promocija bošnjačke kuhinje u cilju očuvanja posebnosti bošnjačkog naroda u Crnoj Gora	NVO Udruženje građana za edukaciju, savjetovanje i istraživanje	6.500,00	72
81.	Bošnjačka dijaspora	Edip Hadžimuhović	6.100,00	70
82.	Obilježavanja događaja od istorijskog značaja za srpski narod	Srpski kulturno sportski centar Karađorđe	24.143,00	70
83.	Edukacija mladih da nacionalne razlike nisu mana već prednost	Adnan Ramović	4.500,00	68
84.	Islamski put Bošnjaka	Alen Kalender	8.000,00	68
85.	Bošnjačka književnost u Plavu i Gusinju	Besim Gutić	3.000,00	68
86.	Vi ste očuvale našu kulturu	Almera Bralić	2.920,00	68
87.	Mediji i manjine - doprinos toleranciji, poštovanju i razumijevanju	Đakomo Adriatic	4.625,00	67
88.	Dobra djela nadžive vremena – Saga o Pavi i Ahmetu	Edita Dautović	6.250,00	67
89.	Festival sevdaha „Sevdalinko u srcu te nosim“- narodno pjevanje Muslimana	Suada Drpljanin	5.065,00	66
90.	Jezik Bošnjaka u Crnoj Gori	NVO Za bolju budućnost	5.500,00	65

91.	Promocija interkulturalnog dijaloga, tolerancije i poštovanja u opštini Rožaje	Omer Kalač	1.500,00	64
92.	Kategorizacija spomenika kulture muslimana	NVO 30 Septembar	4.800,00	64
93.	Multikulturalno stvaralaštvo u Crnoj Gori	Nvo Spirit Art Montenegro	8.200,00	63
94.	Projekti "Ekspozita e përhershme e veshjeve popullore" Projekat "Trajna izložba narodnih nošnji"	Musa Hoxhiq	5.670,00	63
95.	Kultura i tradicija bošnjačke posebnosti na području Rožaja	Adelina Husović	3.700,00	61
96.	Rite të dasmes në Krajë, momografi, botim libri Rituali svadbi u Krajini, monografija, objavljivanje knjige	Ali Gjecbritaj	2.900,00	59
97.	Elementi kulturne baštine (materijalne i duhovne) Muslimana na sjeveru Crne Gore	Enver Međedović	5.190,00	57

U okviru informisanja pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica putem štampanih i elektronskih medija u Crnoj Gori u 2018. godini, iz sredstava Fonda su finansirani/sufinansirani: časopis za kulturu, nauku i društvena pitanja-Malesia, časopis Hrvatski glasnik, časopis Alav, časopis Almanah, Radio Dux i portal www.radiodux.me, Radio Roma, Radio Elita, Radio Fatih, TV Boin, Informativni portal – „Bošnjačke novosti“, portal za afirmaciju Bošnjaka u Crnoj Gori.

Stručna služba Fonda vrši monitoring i evaluaciju realizacije projekata koje je finansirao ili sufinansirao Fond, praćenje dinamike realizacije i dinamike trošenja sredstava, kao i izvještavanje o eventualnom nenamjenskom ili neracionalnom trošenju sredstava iz podrške Fonda.

Ugovorima o finansiranju/sufinansiranju finansijskom podrškom Fonda obuhvaćenih projekata, Fond je obavezao korisnike/ce njegovih sredstava da Stručnoj službi Fonda dostavljaju konačne izvještaje o realizaciji projekata koji su potkrijepljeni validnom finansijskom dokumentacijom kojom se dokazuje opravdanost trošenja sredstava. Pored toga, korisnici/e su obavezani da im izvještaji budu potkrijepljeni i audio-vizuelnom dokumentacijom, kao i dokazima o medijskoj praćenosti manifestacija podržanih sredstvima Fonda.

Fond je obavezao korisnike/ce njegovih sredstava da obavještavaju Stručnu službu Fonda o datumima i mjestima održavanja manifestacija u okviru realizacije podržanih projekata, a svoju Stručnu službu da, u okviru monitoringa realizacije projekata, na takve manifestacije delegira svoje predstavnike/ce. Stoga predstavnici/e Fonda redovno prisustvuju veoma raznorodnim i mnogobrojnim manifestacijama diljem Crne Gore, koje su finansirane sredstvima naše institucije. Predstavnici/e Fonda imali su priliku da prisustvuju

prezentacijama i promocijama umjetničkih, stručnih i naučnih tvorevina pripadnika manjinskih nacionalnih zajednica, podržanih sredstvima Fonda.

Fond na svom web sajtu www.fzm.me redovno ažurira podatke o korisnicima sredstava Fonda, odnosno o realizaciji njihovih projekata, ocjeni njihovih narativnih i finansijskih izvještaja, kao i statističke podatke za svaku raspodjelu pojedinačno od 2008. godine.

U 2018. godini, Fond je na promotivnom štandu Međunarodnog sajma knjiga u Podgorici (maj), izložio književna djela koja su korisnici sredstava Fonda, pripadnici manjinskih nacionalnih zajednica, objavili na svojim jezicima, zahvaljujući finansijskoj podršci Fonda.

Fond je u toku 2018.godine, zaposlio jedno lice na određeno vrijeme radi zamjene privremeno odsutnog državnog službenika, na radno mjesto Samostalna savjetnica i za monitoring i evaluaciju projekata.

2.4.CENTAR ZA OČUVANJE I RAZVOJ KULTURE MANJINA CRNE GORE (CEKUM)

Na osnovu čl. 36 i 42 Zakona o kulturi ("Službeni list CG", br. 49/08, 16/11 i 38/12) i čl. 8a i 42č Zakona o manjinskim pravima i slobodama („Službeni list RCG“, br. 31/06, 51/06 i 38/07 i „Službeni list CG“, br. 2/11 i 31/17), Vlada Crne Gore je 2017. godine, donijela je Odluku o organizovanju javne ustanove Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina.

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore je u 2018. godini, nastavio da realizuje muzičke, likovne, filmske i književne programe i putem svojih programa promoviše multikulturalizam, suživot i kulturne raznolikosti koje posjeduje Crna Gora. Jedan od najbitnijih segmenata programskih aktivnosti su promocija, zaštita, unapređenje kulturnog stvaralaštva manjinskih naroda u Crnoj Gori, čije se kulturne vrijednosti ogledaju u slobodnom promovisanju na svoj način i kroz svoje jezičke specifičnosti.

Najzanimljivije aktivnosti CEKUM -a tokom 2018.godine, su:

[Internacionalno veče klapa Crna Gora 2018](#)

Trećeg februara u Podgorici, CEKUM je organizovao po treći put "Veče klapa Crne Gore", koji od tekuće godine ima karakter međunarodnog susreta klapa, pod nazivom "Internacionalno veče klapa – Crna Gora 2018." Ohrabreni uspjehom, u cilju promovisanja višeglasnog pjevanja kao dijela bogatog muzičkog nasleđa crnogorske tradicije, kao i naročito velikim interesovanjem publike za program "Veče klapa Crne Gore" prethodnih godina, isti je ove godine dopunjen učešćem klapa iz okruženja (Hrvatska i BiH), u cilju što boljeg povezivanja sa tradicijom i kulturom ovih dvaju nama bliskih naroda, koji u svojoj muzičkoj tradiciji, takodje njeguju bogato nasljedje u sferi višeglasnog pjevanja. U okviru programa učestvovalo je 14 klapskih sastava, koji su svojim vrhunskim izvođenjem 28 kompozicija sa prostora našeg regiona, mnogobrojnu publiku izuzetno inspirisali i nadahnuli.

[Promocija knjige "Prolaznost" Edina Smailovića](#)

U Podgorici je organizovana promocija zbirke poezije „Prolaznost” Edina Smajilovića iz Bijelog Polja. O knjizi su govorili: Zuvdija Hodžić, Kemal Musić i autor, promoter je Vesna Šoškić. Izdavač knjige JU Ratkovićeve večeri poezije a promocija je održana u cilju afirmisanja mladih stvaralaca sa sjevera. Na ovaj način CEKUM je nastavio da promovise mlade autore kojima pruža značajnu podršku.

Izložba slika “Mediteran” autora Edina Kapllanija

Crnogorski umjetnik Edin Kaplani, prvi put se predstavio podgoričkoj publici izložbom “Mediteran” u Umjetničkom paviljonu Udruženja likovnih umjetnika (ULUCG). Izložbu je organizovao Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore. U umjetničkom paviljonu bilo je izloženo tridesetak radova srednjih i velikih formata rađenih u tehnikama akril, ulje na platnu i kombinovana tehnika, nastalih u prethodnih deset godina. Kaplani je rođen 1980.godine, u Ulcinju. Diplomirao je na Fakultetu likovnih umjetnosti u Prištini 2004. u klasi profesora Redžepa Ferija.

Promocija knjige “Sebijini snovi” Ruždije Adžovića

Na promociji knjige novinara, publiciste i književnika Ruždije Adžovića “ Sebijini snovi” (zbirka pripovjedaka) su govorili: Bogić Rakočević, književni kritičar, Vlatko Simunović, književni kritičar i autor. Novinar, publicista i književnik Ruždija Adžović rođen je 23. januara 1962. godine, u Podgorici. Do sada je objavio pet knjiga. Živi i radi u Sarajevu.

Izložba slika Adele Nurković-Kulenović ” U središtu duše”

Samostalna izložba akademske slikarke Adele Nurković Kulenović „U središtu duše”, koju je organizovao Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, održana je u Umjetničkom paviljonu Podgorici. Postavku umjetnice iz Rožaja otvorio je mr Ethem Mandić. Adela Nurković Kulenović diplomirala je u Sarajevu u klasi prof. Radoslava Tadića. Usavršavala se u oblasti muzeologije, a postdiplomske studije završava je kod prof. Amera Bakšića. Član je Udruženja likovnih umjetnika BiH. Živi i stvara u Sarajevu. Izlagala je samostalno kao i na mnogim grupnim izložbama u zemlji i inostranstvu. Izložbu su propratili mnogi crnogorski mediji.

Koncert “Četiri godišnja doba” u izvedbi “Duo classico” (Safet Drljan i Dina Desančić)

Centar je organizovao u Crnogorskom narodnom pozorištu koncert Duo „Classico” kojeg čine violinistkinja mr Dina Desančić i prof. Safet Drljan (harmonika). Duo je pred podgoričkom publikom izveo Vivaldijeva „Godišnja doba”. Duo je počeo je sa radom 2013. godine, i predstavlja originalan spoj, koji svojim neobičnim aranžmanskim pristupom klasičnoj, ali i popularnoj muzici, privlači pažnju javnosti i u zemlji i u inostranstvu gdje su nastupali više puta. Ono po čemu je duo „Classico” prepoznat kod publike, jeste jedinstvena energija na sceni, koju nesebično dijele sa publikom.

Časopis za kulturu, književnost i nauku „KOD”, 13. broj

Novi broj časopisa KOD otvara rubrika Portreti koja je posvećena preminulom pjesniku iz ulcinja Basri Čaprićiju, pored podsjećanja na njegovu poeziju koja je prezentovana na Crnogorskom i Albanskom jeziku, o njegovom životu i djelu pišu Zuvdija Hodžić i Hadži Šabani. Zatim slijede rubrike, Književnost gdje su zastupljeni Hasnija Muratagić i Ethem Mandić, Prevedena književnost: Skender Temalji, Agim Bajrami, Smajl Smaka, Mehmet Gucia, Nikolla Shpatari, Hajredin Kovači. Baština: Maja Grgurović, Senada Đešević, Romske narodne priče Phuarane Romengere paramiča; Kritika: Miraš Martinović, Kemal Musić, Vlatko Simunović. Likovni prilozi: Edin Kaplani a grafička obrada Adela Zejnilović.

XIII Međunarodni podgorički sajam knjiga

Na trinaestom, po redu podgoričkom sajmu knjiga, posjetioci su u prilici da se upoznaju sa izdanjima Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina, koji i ove godine imao svoj izložbeni prostor. Na štandu Centra su i izdanja drugih izdavača i pojedinaca iz redova manjinskih naroda. Jedna od mogućnosti je da pisci i književnici izlože svoje knjige i na taj način promoviraju svoja djela. Posebno je pogodno za mlađe autore kojima je na ovaj način pružena podrška za njihov rad. Tako da je ove godine na ovom štandu bilo prezentovano oko 70 autora iz više nacionalnih zajednica.

Koncert "Sevdah Crne Gore" povodom Dana nezavisnosti Crne Gore u Dortmundu

U Dortmundu, Njemačka, održana je proslava Dana nezavisnosti Crne Gore. Pozivom od strane organizatora Saveza crnogorskih asocijacija Njemačke da CEKUM jednim od svojih najpopularnijih programa – koncertom "Sevdah Crne Gore" podrži proslavu povodom obilježavanja Dana nezavisnosti Crne Gore i nastojanja naših iseljenika u Njemačku da svojoj Crnoj Gori upute čestitke povodom jednog od najznačajnijih datuma u istoriji Crne Gore. Predstavili su se neki od najboljih najboljih izvođača narodne muzike, u pratnji Velikog narodnog orkestra, pod upravom Šukrije Žutog Serhatlića.

Knjiga "Ove godine nije pao snijeg", Skendera Temaljija

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore preveo je na Crnogorski jezik i izdao knjigu "Ove godine nije pao snijeg", književnika iz Skadra, Skendera Temaljija. Ovo je 21 knjiga iz biblioteke Sintezе, za izdavača Dr Derviš Selhanović, urednici: Zuvdija Hodžić i Dimitrov Popović, knjigu je sa albanskog na crnogorski jezik preveo Pjeter Drešaj. Grafički je oblikovala mr Adela Zejnilović. Takođe je knjiga promovisana u Tuzima. O knjizi su govorili: Pjeter Drešaj- prevodilac, Dimitrov Popović, urednik knjige i Skender Temalji, autor.

Koncert pjevačkog zbora "Montenegro" iz Zagreba

U okviru Podgoričkog kulturnog ljeta, Centar za očuvanje kulture manjina Crne Gore i Sekretarijat za kulturu i sport Glavnog grada Podgorice organizovali su koncert pjevačkog zbora "Montenegro" iz Zagreba. Gost večeri je bio Šukrija Žuti Serhatlić. U prepunoj sali publika je pozdravila premijerno predstavljanje hora "Montenegro", koji je nizao pjesme posvećene svojoj Crnoj Gori. Njihov bogat repertoar oduševio je publiku a pojedinicima je izmamio suze. Poštojući kulturu i tradiciju Crne Gore hor „Montenegro“ je osnovan 2000. godine. Za ovaj program je vladalo veliko ineresovanje medija koji su propratili ovaj

dogadja. Ovaj program je nastavak dobre saradnje CEKUM-a sa crnogorskom dijasporom u Hrvatskoj gdje je CEKUM imao više kulturnih dešavanja.

“Svadbarski običaji u Crnoj Gori”, autora Vasilija - Muja Spasojevića

U Narodnoj biblioteci Radosav Ljumović u Podgorici, održana je promocija knjige “Svadbarski običaji u Crnoj Gori” autora Vasilija Muja Spasojevića . Izdavač ovog izdanja je Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore. O knjizi su govorili: Ljiljana Karadžić, istoričarka umjetnosti, dr. Adnana Prekić, Vasilije Mujo Spasojević, autor knjige. U muzičkom dijelu programa nastupila je klapa Veselice. Vasilije Mujo Spasojević je istaknuti crnogorski kulturni stvaralac, posvećen sveukupnom kulturnom nasljeđu Crne Gore.

Širok pristup, temi istraživanja, ostavlja autoru prostor da u njegovom tekstu na najbolji način prepoznamo šta je to multikulturalizam Crne Gore i kako na jednom tako malom geografskom prostoru dolazimo do situacije da autor izdvoji nevjerovatnih tridesetosam kulturnih i civilizacijskih krugova koji je povezan sa svadbarskim običajima i da svaki od njih ima neke svoje specifičnosti, posebnosti i originalne sadržaje.

Premijera dokumentarnog filma o Ivanu Antunu Nenadiću “ Pisac emotivnih uznesenja”

U dvorani Doma kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi u organizaciji Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina i Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore premijerno je prikazan dokumentarni film o Ivanu Antunu Nenadiću, prvom dramskom piscu na tlu današnje Crne Gore. Ivan Antun Nenadić rođen je u Perastu 1723. godine, a umro je u Dobroti 1784. godine. CEKUM je dokumentarni film snimio u saradnji sa RTCG i nastavio da radi dokumentarne filmove o znamenitim ličnostima koji su na neki način zaboavljeni. Film je dva puta emitovan na TV Crne Gore.

“Parče sunca” – Velisava Seka Metđonaj

Zbirku pjesama: “Parče sunca” izdao je Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore koja je napisana napisana “jotovanom varijantom”. Knjiga je zatim promovisana u Podgorici i Bijelom Polju. O knjizi su govorili: Slobodan Čukić, istoričar; dr Draško Došljak, recenzent knjige, mr Aleksandra Vuković i autorka. Velisava Seka Metđonaj je rođena 1950. godine, u Titogradu. Izdala je nekoliko knjiga i među njima i knjige za djecu.

IV. izdanje internacionalnog Sajma knjiga

Internationalni Sajam knjiga održan je u organizaciji Sekretarijata za kulturu glavnog Grada Podgorica sa partnerima Ministarstvom kulture, Ministarstvom prosvjete i Capital Plazom. Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina predstavio je svoje izdavaštvo, biblioteku Sintezu koja broji 23 knjiga. Takođe je i Časopis za kulturu, nauku i umjetnost KOD koji broji XIV izdanja. Imajući u vidu da su knjige i časopis Centra nekomercijalni zainteresovani mogu dobiti primjerak besplatno, vladalo je veliko interesovanje za izdanjima Centra.

Poetsko muzičko veče, „Art Mix Montenegro” u Ulcinju

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u Centru za kulturu u Ulcinju , organizovao je koncert Art Mix Montenegro. Učestvovali su: Duo Dina Desančić i Safet Drljan, Slobodan Marunović, Šukrija Žuti Serhatlić , Djulija Pelingu I Fatime Buzuku. Publika je imala priliku da sluša spoj klasične muzike, poezije i starogradskih melodija. Koncert je trajao 65 minuta i publika je sa oduševljenjem propratila svaki nastup. Ovo je prvi u nizu koncerata Art mix koji ima za cilja da prikaže muzičko i poetsko stvaralaštvo naroda koji žive u Crnoj Gori .

Učešće na “XI Književnom festivala ” u Skadru

U okviru “XI Književnog festivala” koji se tradicionalno organizuje u Skadru, u gradskoj biblioteci “Marin Barleti”, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore organizovao je promociju knjige “Ove godine nije pao snijeg“, književnika iz Skadra. Ovaj kulturni događaj je nastavak saradnje između CEKUM-a i kulturnih institucija Skadra, gdje je CEKUM već organizovao nekoliko kulturnih aktivnosti.. Ova 21 knjiga iz biblioteke Sinteza, čiji je izdavač Dr. Derviš Selhanović, a urednici: Zuvdija Hodžić i Dimitrov Popović. Knjigu je sa albanskog na crnogorski jezik preveo Pjeter Drešaj. Grafički je oblikovala mr Adela Zejnilović. Skender Temalji je rođen 30.jula 1946. i živi u Skadru, a objavio je 20 knjiga poezije i proze.

Poetsko muzičko veče, „ART MIX MONTENEGRO” u Danilovgradu

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, u Centru za kulturu u Danilovgradu organizovao je koncert “Art Mix Montenegro”. Učestvovali su: Duo Dina Desančić i Safet Drljan, Slobodan Marunović, Šukrija Žuti Serhatlić, Kvartet Veselice, dok je publika imala priliku da sluša spoj klasične muzike, poezije i starogradskih melodija. Koncert je trajao 65 minuta i publika je sa oduševljenjem propratila svaki nastup. Centar ima dobru saradnju sa Centrom za kulturu u Danilovgradu.

Poetsko muzičko veče, „Art mix Montenegro” u Nikšiću

U Sali Zahumlje u Nikšiću 28.10.2018., Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore organizovao je koncert „Art Mix Montenegro”. Učestvovali su: Duo Dina Desančić i Safet Drljan, Slobodan Marunović, Šukrija Žuti Serhatlić, Klapa Veselice. Nikšićka publika je uživala uz spoj klasične muzike, poezije i starogradskih melodija.

Svjetski dan romskog jezika

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u saradnji sa romskom organizacijom mladih “Koračajte sa nama – Phiren amenca” organizovali su povodom 5. novembra Svjetskog dana romskog jezika javno predavanje na Pravnom fakultetu u Podgorici, na temu: “Istorija romskog jezika”. Predavanje je održao Dr.sc. Ljatif Demir, profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Romski jezik je jedan od suštinskih elemenata nacionalnog i kulturnog identiteta Roma. Stoga, negiranje ili osporavanje romskog jezika u bilo kom obliku je negiranje i osporavanje identiteta Roma. Dr. Ljatif Demir je rođen 1961.godine u Skoplju, a doktorirao je na Odsjeku za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u

Zagrebu. Autor je nekoliko zbirki poezije i proznih i dramskih tekstova, te prevodilac na romski jezik.

Izložba slika „Podvodni svijet“ Irvina Masličića

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u saradnji sa JU Muzeji i galerije Podgorice, organizovao je samostalnu izložbu slika akademskog slikara Irvina Masličića “Podvodni zapisi” u galeriji ART u Podgorici. Izložbu je otvorila istoričarka umjetnosti Ljiljana Karadžić. Centar je ovom prilikom nastavio da promovise mlade akademske slikare kojima je potrebna afirmacija na započetom putu likovnog stvaralaštva.

Dani crnogorske kulture na Kipru

U organizaciji Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM), u sklopu Dana crnogorske kulture na Kipru 2018. godine, u Limasolu je održan koncert “Art mix Montenegro”. Crnogorskoj dijaspori, kiparskoj publici kao i gledaocima iz bivših republika Ex Yu predstavili su se crnogorski umjetnici koji su na veličanstven način prikazali svoje umijeće. Nastupili su: “Duo Classico” u sastavu mr Duo Dina Desančić, violina, i Safet Drljan, harmonika, Sara Vujošević, sopran, Slobodan Marunović, Istaknuti crnogorski pozorišni, TV i filmski glumac, i Šukrija Žuti Serhatlić, sinonim za starogradsku muziku, voditelj je bio Mićo Miranović. Pokazalo se da je spoj klasike i crnogorske izvorne narodne pjesme uz stihove crnogorskih književnika dobar izbor koji ne ostavlja publiku ravnodušnom. Domaćini koji su umjetnike dočekali i učestvovali u organizaciju bili su: Udruženje Crnogoraca i prijatelja Crne Gore.

Časopis za kulturu, književnost i nauku KOD, broj 14

Iz štampe je izašao 14. broj časopisa za kulturu, književnost i nauku „Kod“ 14. broj, u ovom broju su predstavljeni: portreti da Verona pjesnikinja iz Boke Kotorske, zatim: Miraš Martinović, Agima Vinica, Rebeka Čilović, Zorko Popović, Nikola Nikolić, Dino Tuzović, Kolec Traboini, Tijana Rakočević, Marina Vuković, Nada Bukilić, Kadri Ujkaj, Pavle, Dimitrov Popović, Draško Došljak, Branka Bogavac, Milutin Đuričković, Likovni prilozi Rajko Todorović.

Art Mix Montenegro u Skadru

U preljepom zdanju pozorišta Midjeni u Skadru održan je koncert “Art mix Montenegro”. Da bi što bolje predstavili bogatu škrinju blaga Crne Gore, odabrani su najbolji, oni koji su svoje ime i svoj rad utkali u ono što čini duhovne, kulturološke i umjetničke vertikale Crne Gore. Mnogobrojna publika u Skadru, velikim djelom ljudi koje vode porijeklo iz Crne Gore, uživala je u izuzetnom izvodjackom rasponu od izvorne podgoričke pjesme do pažljivo biranog klasičnog repertoara najpoznatijih svjetskih kompozitora. Učestvovali su: Duo classic, klape Alata i Veselice, Gjylia Pelingu, Fatime Buzuku i Šukrija Žuti Serhatlić.

Koncert je organizovan uz podršku udruženja “Alba-Montenegro” u Skadru i pozorišta Miđeni. Pored velikog interesovanja publike i mnogobrojni skadarski mediji su izvještavali sa ovog koncerta.

Art Mix Montenegro u Sarajevu

Na poziv organizatora “Udruženje pljevljaka i prijatelja” iz Sarajeva, da programom Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore pod nazivom “Art Mix Montenegro” uveličaju manifestaciju iseljenika koja je održana u Sarajevu, učestvovali su: ženska Klapa “Veselice” uz muzičku pratnju klavijaturiste Enesa Tahirovića, “Duo Classico, (mr Dina, vokalni interpretatori Tanja Šeter, Branka Šćepanović i Šukrija). Koncert je protekao u izvanrednoj atmosferi na sveopšte odušvljenje svih prisutnih.

Izložba slika „Podvodni svijet“ u Baru

Centar je nakon Podgorice u saradnji sa galerijom Velimir Leković organizovao samostalnu izložbu slika akademskog slikara Irvina Masličića “Podvodni zapisi”. Ljubitelji likovne umjetnosti su deset dana imali priliku da vide zanimljivo likovno stvaralaštvo mladog slikara iz Berana a cilj izložbe je bio disperzija umjetnika i predstavljanje umjetnika sa sjevera jugu Crne Gore.

Art Mix Montenegro u Bijelom Polju

Koncert “Art mix Montenegro” je održan u Bijelom Polju u Centru za kulturu. Bijelopoljska publika je uživala u izuzetnom izvođačkom rasponu od izvorne podgoričke pjesme do pažljivo biranog klasičnog repertoara najpoznatijih svjetskih kompozitora. Učestvovali su: Duo classico, klape Alata i Veselice i Slobodan Marunović. Koncert je organizovan uz podršku Centra za kulturu Bijelo Polje, zabilježio je interesovanje publike i lokalnih medija

Art Mix Montenegro u Baru

Koncert “Art mix Montenegro” održan je 2018. godine, u Dvorcu kralja Nikole u Baru. Barska publika je koncert ispratila od početka do kraja ovacijama prema repertoaru koji je izveden na toj večeri. Učestvovali su: Duo classico, klape Alata i Veselice, Gjylia Pelingu i Fatima Buzuku. Koncert je organizovan uz podršku Centra za kulturu Bar.

Dokumentarni film: “ Slikarstvo kao trajna ljubav”

Cekum je u 2018. godini, u koпродукciji sa RTCG snimio i izdao dokumentarni film “ Slikarstvo kao trajna ljubav” Hazbu Nuhanoviću (1937 – 1992) o slikaru iz Pljevalja. Film govori o životu i djelu slikara koji je po svojoj specifičnosti i svojim umjetničkim radom obilježio jedno vrijeme.

Učestvovanje u većim projektima

CEKUM je pružio podršku u snimanju filma „Obraz“. U pitanju je kratki film reditelja Nikole Vukčevića (Pogled sa Ajfelovog tornja, Dječaci iz ulice Marksa i Engelsa), koji nastaje u produkciji Galileo production Montenegro i Cinnerent Beograd. Film je adaptacija priče „Obraz“, crnogorskog akademika Zuvdije Hodžića, smještene u godine II Svetskog rata, na tromeđi Crne Gore, Srbije i Albanije. Film nastaje u produkciji kuća Galileo production (Crna Gora), i Cinnerent (Srbija), pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Crne Gore, CEKUM-a, uz podršku grada Bara i Filmskog centra Srbije. CEKUM je pružio značajnu podršku Javnoj Ustanovi Muzeji i galerije Podgorica prilikom izrade monografije o Gjeljoshu Gjokaju, svjetski poznatog slikara porijeklom iz Crne Gore.

CEKUM je započeo prvu knjigu „Bihorci“ Ćamila Sijarića iz edicije „Mostovi“ kao suizdavač sa Javnom Ustanovom Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“. Cilj ove saradnje je da zajednički kroz međusobnu saradnju doprinesu obogaćivanju izdavačke produkcije u Crnoj Gori, kao i afirmaciji multikulturnih, odnosno vrijednosti manjinskih naroda u Crnoj Gori.

Cekum je tokom 2018. godine, odgovorio svim zahtjevima NVO, pojedinaca, grupa, amaterskih kulturno umjestičkim društvava pokušao da udovolji u skladu sa svojim mogućnostima što je doprinijelo u afirmacijih kulture manjinskih naroda u Crnoj Gori.

Sve programe je realizovao u zakazanom terminu i svi program su imali dobru posjećenost.

Takođe se odazvao pozivu za gostovanje svim zainteresovanim gradovima i zemljama.

Predstavnici Cekum-a su učestvovali na nekoliko javnih tribina i okruglih stolova koje se tiču prava manjinskih naroda u CG.

Kroz stalnu komunikacija sa predstavnicima i poslenicima kulture kreiramo i promovišemo kulturne sadržaje o kojima često pišu i inostrani mediji.

3. OBLAST ZAŠTITE PRAVA

3.1 ZABRANA I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava kontinuirano realizuje medijsku kampanju o zabrani diskriminacije i afirmaciji antidiskriminatornog ponašanja.

U toku 2017/2018.godine, realizovana je kampanja pod sloganom „Svi zajedno za jednakost“. Kampanja je imala za cilj podizanje nivoa svijesti opšte populacije prema diskriminaciji, stvaranje tolerantnog okruženja i senzibilisanja javnosti posebno prema najranjivijim društvenim grupama (osobama sa invaliditetom, LGBTI populaciji, Romima, diskriminaciji žena i djece).

Medijska kampanja, na crnogorskom i albanskom jeziku, trajala je 60 dana i obuhvatila: emitovanje TV-spota na nacionalnoj (RTCG) i na jednoj lokalnoj TV stanici (TV Nikšić); emitovanje radijskog džingla na radiju Crne Gore i na četiri lokalne radio stanice u Bijelom Polju, Ulcinju, Kotoru i Nikšiću; objavljivanje oglasa u dnevnoj štampi kojima se promovise zaštita od diskriminacije, jednakost, tolerancija i ravnopravnost; insertaciju flajera sa antidiskriminacionim sadržajem koji se štampaju i na Brajovom pismu i distribuiraju kroz tiraž dvije dnevne novine; oglašavanje sadržaja kampanje putem mreže bilborda (20 bilborda na najfrekventnijim saobraćajnicama u svim djelovima Crne Gore).

Realizacija "Nastavnog plana za edukaciju državnih službenika, nosioca pravosudnih funkcija i zaposlenih u drugim organima, organizacijama i institucijama koji dolaze u kontakt sa slučajevima diskriminacije" – (Edukacije o antidiskriminacionom zakonodavstvu i praksi)

Kontinuirana edukacija i promocija o primjeni antidiskriminacionog zakonodavstva, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava sprovodi počev od 2011. godine, u skladu sa utvrđenim „Nastavnim planom za edukaciju državnih službenika, nosioca pravosudnih funkcija i zaposlenih u drugim organima, organizacijama i institucijama koji dolaze u kontakt sa slučajevima diskriminacije“.

Edukacija se realizuje kroz 6 trening modula, a svaki modul se sastoji od jednog seminara (teorijski dio) i radionice (praktični dio). Prvi modul je posvećen opštem pravnom režimu zaštite od diskriminacije, dok se u okviru ostalih 5 modula tretiraju pitanja zaštite od diskriminacije najranjivijih društvenih grupa i to: zabranu diskriminacije lica sa invaliditetom, zabranu rasne diskriminacije (diskriminacije RE populacije), zaštitu od diskriminacije LGBTI populacije, diskriminacije po osnovu rodnog identiteta, zdravstvenog stanja, odnosno, oboljelih od AIDS-a i HIV+.

Edukacijom su u dosadašnjem periodu bili obuhvaćeni predstavnici sudstva, tužilaštva, Institucije Ombudsmana, nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava, zatim predstavnici svih područnih jedinica i ispostava policije u Crnoj Gori, predstavnici lokalnih samouprava, predstavnici svih inspeksijskih službi u Crnoj Gori, predstavnici svih sudova za prekršaje, te predstavnici tužilaštva u Crnoj Gori i ustanova socijalne i dječije zaštite.

U toku je VIII ciklus edukacija za 2018.godinu, od ukupno šest seminara/radionica u 2018. godini realizovane su četiri. Planom edukacije za 2018. godinu, obuhvaćene su kontakt-osobe u lokalnim samoupravama koje sarađuju sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava u vezi sprovođenja politika zaštite ranjivih grupa, na lokalnom nivou.

Ministarstvo pravde je unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, iz okvira svoje nadležnosti obezbijedilo u normativnom dijelu, kroz izmjene i dopune Krivičnog zakonika Crne Gore, Porodičnog zakona Crne Gore i Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti Crne Gore.

U članu 42a Krivičnog zakonika Crne Gore (izmjene i dopune od 2015 i 2017.godine) propisano je, da ako je krivično djelo učinjeno iz mržnje prema drugom licu zbog nacionalne ili etničke pripadnosti, pripadnosti rasi ili vjeroispovijesti ili zbog odsustva te pripadnosti, invaliditeta, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, tu okolnost sud će cijeniti kao otežavajuću, osim ako to nije propisano kao obilježje osnovnog ili težeg oblika krivičnog djela.

Izmjenama i dopunama Porodičnog zakona ("Službeni list CG", broj 53/16) čija je primjena počela 19. maja 2017.godine, uveden je princip nediskriminacije i ostvarivanje jednakih mogućnosti za svu djecu. Propisana je antidiskriminaciona klauzula o zabrani svih oblika neposredne i posredne diskriminacije djeteta ili grupe djece, njihovih roditelja, usvojitelja, staratelja, hranitelja, članova porodice djeteta i djetetu bliskih lica, koja se zasniva na rasi, boji kože, nacionalnoj pripadnosti, društvenom ili etničkom porijeklu, vezi sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jeziku, vjeri ili uvjerenju, političkom ili drugom mišljenju, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, zdravstvenom stanju, invaliditetu, starosnoj dobi, imovnom stanju, bračnom ili porodičnom stanju,

pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji, kao i na drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima djeteta, njegovih roditelja, staratelja, članova porodice i djetetu bliskih lica.

Odredbom člana 5 Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti, propisano je, da je zabranjena diskriminacija osuđenog kome je izrečena kazna zatvora, kazna zatvor od četrdeset godina, novčana kazne i mjera bezbjednosti, po osnovu rase, boje kože, nacionalne pripadnosti, društvenog ili etničkog porijekla, veze sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jezika, vjere ili uvjerenja, političkog ili drugog mišljenja, pola, rodnog identiteta, seksualne orijentacije, zdravstvenog stanja, invaliditeta, starosne dobi, imovnog stanja, bračnog ili porodičnog stanja, pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji, kao i po osnovu drugih ličnih svojstava.

U skladu sa navedenom odredbom zakona, te u skladu sa Ustavom Crne Gore, potvrđenim međunarodnim ugovorima i opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija sva lica lišena slobode su jednako i ravnopravno tretirana, bez obzira na vjersku, nacionalnu i drugu pripadnost, što isključuje diskriminaciju po bilo kom osnovu.

To dalje znači, da lica lišena slobode u Zavodu bilo da se radi o zatvorenima ili pritvorenim licima, a koji su pripadnici manjima i manjinskih zajednica, ostvaruju ista prava i imaju iste obaveze kao lica lišena slobode koja nijesu pripadnici manjima i manjinskih zajednica npr.(pravo na pritužbu radi zaštite prava i interesa straješini Zavoda ili Instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda preko sandučića za pritužbe koji su postavljeni u svim organizacionim jedinicama ZIKS-a; smještaj u prostorijama sa licima lišenim slobode koji nijesu pripadnici manjima i manjinskih zajednica; pravo na zdravstvenu zaštitu; radno angažovanje i naknade za rad, pogodnosti-kada su u pitanju zatvorenici; stručna obuka i obrazovanje; pravo na posjete; sportske, rekreativne i kulturne aktivnosti; kontakt sa spoljnim svijetom-dopisivanje; korišćenje telefona; posjedovanje vjerske literatutre; vršenje vjerskih obreda, itd).

Prilikom prijema na izdržavanje kazne zatvora ili izvršavanje mjere pritvora, lica lišena slobode se upoznaju sa njihovim pravima i obavezama na jeziku koji razumiju i omogućava im se uvid u Pravilnik o kućnom redu u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija ("Službeni list Crne Gore", br. 032/16) i Pravilnikom o bližem načinu izvršavanja pritvora ("Službeni list Crne Gore", br. 032/2006), kojim su regulisana njihova prava i obaveze. Navedeni pravilnici prevedeni su na albanski i engleski jezik i učinjeni dostupnim licima lišenih slobode kojima crnogorski jezik nije poznat. Takođe, svim licima lišenim slobode dozvoljena je upotreba svog jezika posredstvom tumača.

Po dolasku na izdržavanje kazne zatvora sva lica lišena slobode popunjavaju anketni listić koji sadrži spisak namirnica, i na taj način odlučuju o tome koje namirnice žele da konzumiraju u zavisnosti od vjerskih i kulturnih potreba i starosne dobi.

Nadležnom Odsjeku zaduženom za ishranu lica lišenih slobode u ZIKS-u, dostavljaju se popunjeni anketni listići, o čemu se vodi evidencija. Tako se pripadnicima islamske vjeroispovijesti dijeli posebna ishrana-halal ishrana koja se priprema korišćenjem odgovarajućih namirnica, odvojeno od ishrane pripadnika drugih vjeroispovijesti.

Svakodnevno je oko 30% pripremljene hrane namijenjeno pripadnicima islamske vjeroispovijesti. Nova zatvorska kuhinja u ZIKS-a koja je u funkciji od 2016.godine, ispunjava sve tražene standarde kako HACCP tako i Halal standard.

Osuđena lica imaju pravo na vjerski život i kontakte sa predstavnicima vjerskih zajednica u skladu sa Pravilnikom o kućnom redu u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija i na svaki zahtjev u vezi posta, odgovoreno je pozitivno u skladu sa njihovom religijom, kulturnim i običajnim potrebama. Osuđenim licima pripadnicima manjina i manjinskih zajednica omogućeno je ostvarivanje prava na vjerski život u punom obimu, na svaki zahtjev, bilo pojedinačan ili kolektivan, odgovoreno je pozitivno, u posebnoj prostoriji namijenjenoj za tu svrhu.

U cilju ostvarivanja prava na vjerski život osuđenih lica, Zavod neposredno saraduje sa vjerskim zajednicama. Osuđenom licu je dozvoljeno da prima i posjeduje vjersku literaturu. Od strane islamske zajednice u Crnoj Gori u 2018. godini, donirano je 12 knjiga vjerske literature za zatvorsku biblioteku u Istražnom zatvoru Podgorica.

Strategijom izvršenje krivičnih sankcija (2017-2021) i Akcionim planom za sprovođenje Strategije izvršenja krivičnih sankcija za period 2017-2021. godina planirana je izgradnja 4 nova objekta među kojima je i Multifunktionalnog objekta koji će između ostalog biti namijenjen i za vjerske aktivnosti zatvorenika i službenika Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija.

U februaru 2018.godine formiran je Projektni tim za pripremu tehničke dokumentacije i praćenje realizacije izgradnje navedena 4 objekta. Projektni tim je definisao projektni zadatak za navedene objekte i započeo proceduru oko pribavljanja Urbanističko-tehničkih uslova za lokacije na kojima će se graditi pomenuti objekti, te je u tom smislu Ministarstvo održivog razvoja i turizma donijelo Odluku o raspisivanju javnog konkursa za izradu idejnog arhitektonskog rješenja za izgradnju 4 navedena objekta u kompleksu Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, a dana 11.09.2018. godine je raspisao javni konkurs, koji je trajao 2 mjeseca, i nakon završetka istog izabrana su idejna arhitektonska rješenja. Idejnim arhitektonskim rješenjima, u okviru Multifunktionalnog objekta za vjerske aktivnosti planirana je izgradnja 3 posebno izdvojene prostorije za vjerske obrede pripadnika svih vjerskih zajednica.

3.2. OBRAZOVANJE

Prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u pogledu obrazovanja uređena su Ustavom Crne Gore, Zakonom o manjinskim pravima i slobodama, Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju, i drugim zakonima iz oblasti obrazovanja i vaspitanja.

Promovisanje međusobnog razumijevanja i tolerancije ogleda se u koncipiranju obaveznih i izbornih predmeta. Naime, znanja i vještine u oblasti ljudskih prava i vrijednosti interkulturalizma učenici stiču u okviru obaveznih i izbornih predmeta.

Takođe, školama je data obaveza da u okviru otvorenog kurikuluma uključe 20 % nastavnih sadržaja koji će kreirati nastavnici, roditelji i škole u saradnji sa lokalnom zajednicom što značajno doprinosi ostvarivanju prava na izučavanje specifičnosti jezika, kulture, istorije i drugih posebnosti manjinskih naroda, odnosno sredine u kojoj škola radi.

Neke od najznačajnijih aktivnosti u prethodnoj godini su sljedeće:

- Na inicijativu Ministarstva prosvjete realizovane su četiri jednodnevne obuke na temu integrativna nastava, u okviru koje su realizovane i teme koje se tiču realizacije 20% otvorenog dijela kurikuluma.
- Dvije obuke, za oko 60 nastavnika/ca realizovane su u U OŠ " Mahmut Lekić" u Tuzima;
- Dodjeljene su stipendije studentima koji se obrazuju za deficitarna zanimanja za nastavu na albanskom jeziku;
- U Zavodu za školstvo je sprovedena obuka za vaspitače/ice koji/je rade sa ovom djecom.

3.3. KULTURA

Zakonom o kulturi utvrđen je model ostvarivanja kulture na principima slobode stvaralaštva i poštovanja prava na kulturu, uz ravnopravno očuvanje svih kulturnih identiteta i poštovanje kulturne različitosti. Podršku i podsticaj razvoja kulture Ministarstvo kulture obezbjeđuje na nekoliko načina. Jedan od prioritetnih vidova podrške u kulturi, obezbjeđuje se putem sufinansiranja kulturno-umjetničkog stvaralaštva po osnovu javnog konkursa.

Konkursi se objavljuju na godišnjem nivou. Pravo učešća u skladu sa zakonskim kriterijumima otvoreno je za sve učesnike na kulturnoj sceni Crne Gore, kao i pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Selekciju projekata za sufinansiranje opredjeljuje kvalitet umjetničke produkcije, inovativnost u programskim sadržajima, reference realizatora kao i promocija multikulturalnih vrijednosti, doprinos očuvanju tradicije i sl.

Značajan vid podrške obezbjeđuje se realizacijom posebnog Vladinog programa „Razvoj kulture na sjeveru“, akogi se odnosi na 12 (dvanaest) opština sjevernog dijela Crne Gore, gdje većinski dio populacije čine pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Javnim konkursom realizovanim u 2018., Ministarstvo kulture je podržalo ukupno 208 projekata i programa iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva (likovna umjetnost, muzičko-scenska djelatnost, književnost i književno prevođenje, časopisi iz oblasti kulture i umjetnosti pozorišnu produkciju manifestacije i festivale, projekte zajedničkog crnogorskog učešća na međunarodnim manifestacijama i festivalima i projekte iz Programa razvoja kulture na sjeveru).

Među navedenim projektima podržani su i projekti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Sa tim statusom, uz poštovanje kriterijuma kvaliteta umjetničke produkcije odobreno je za sufinansiranje 23 autorska projekata manjinskih naroda sa ciljem da se između ostalog, kroz navedene projekte afirmišu multikulturalne vrijednosti Crne Gore.

Zakon o zaštiti kulturnih dobara, kao jedan od osnovnih ciljeva zaštite, propisuje očuvanje kulturne raznolikosti kroz unapređenje stanja i vrijednosti svih vrsta kulturnih dobara, njegovanje kreativnosti i razumijevanja različitih kultura i kulturnih slojeva, unapređenje dijaloga među kulturama i religijama. Istim Zakonom propisano je da svako ima pravo da, pod jednakim uslovima, individualno ili kolektivno, koristi kulturna dobra, radi učešća u kulturnom životu, uživanja, naučnog napretka ili druge dobrobiti koja iz njega proističe, kao i da doprinosi njegovom obogaćivanju i očuvanju, te da je svako fizičko i pravno lice, uključujući i vjerske zajednice, dužno da poštuje kulturna dobra drugih, na isti način kao i svoja.

Vlada Crne Gore je na prijedlog Ministarstva kulture, a u skladu sa članom 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2018.godinu nastojala da utiče na ravnomjerno očuvanje kulturnog identiteta svih manjinskih zajednica u Crnoj Gori, kroz 85 (osamdeset pet) projekata koji se odnose na: konzervatorsku, muzejsku, bibliotetsku, arhivsku i kinotečku djelatnost koje će realizovati nacionalne i lokalne javne ustanove, organi državne uprave iz oblasti kulturne baštine.

Navedenim programom se na ravnomjeren način unapređuje stanje kulturnih dobara, kroz projekte kojima se čuva identitet svih manjinskih zajednica i štite kulturna dobra kao dokaz multikulturalnosti i osobenosti crnogorskog kulturnog nasljeđa. Takođe, predmetni program se bavi zaštitom i promocijom bogatog i raznolikog kulturnog izraza i kulturnih identiteta imanentnih crnogorskoj kulturi. Kroz potrebu poštovanja kulturne raznolikosti i dokumentovanje baštine sa ciljem njenog unapređenja za buduće generacije.

Od navedenih projekata, određeni broj se odnosi na zaštitu i očuvanje kulturne baštine manjinskih naroda Crne Gore poput: Naučni skup: „Husein-paša Boljanić i njegove zadužbine“ (povodom 450 godina od izgradnje Husein-pašine džamije u Pljevljima), Opština Pljevlja, Knjiga „ Peto godišnje doba“, oralno svjedočanstvo o životnom i radnom iskustvu žena iz Rožaja, Dopuna fundusa KUD-a „Njegoš“, Kupovina crnogorskih koreta, dopuna fundusa Folklorne grupe „Crna Gora“ Arheološka i konzervatorska istraživanja lokaliteta Carine i Gradina u Risnu, Opština Kotor, Arheološka istraživanja i sprovođenje konzervatorskih mjera na otkrivenim partijama zidova Utvrđenja „Izlit“, Opština Rožaje, V faza Konzervatorska istraživanja i sprovođenje konzervatorskih mjera na novootkrivenom mozaiku, Duklja, Glavni grad Podgorica, Izrada replika karakterističnih narodnih nošnji sa teritorije Crne Gore, Konzervacija predmeta etnografske zbirke, Opština Berane; Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na Citadeli, Stari grad Ulcinj; Sprovođenje konzervatorskih mjera na svim spomeničkim cjelinama u okviru spomen-parka Knjaževac, Opština Andrijevica; Arheološki časopis „Nova antička Duklja X“;

Na osnovu člana 32ž stav 1 Zakona o nevladinim organizacijama („Službeni list CG“, br. 39/11 i 37/17), a u vezi sa Javnim konkursom „Raznolikost izraza nezavisne kulturne scene“, objavljenim 30. aprila 2018.godine, u postupku odlučivanja o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2018.godini u oblastima umjetnosti i kulture, Komisija Ministarstva kulture za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija podržala je između ostalog i projekte koji se tiču afirmacije stvaralaštva manjinskih naroda i to: Časopis za kulturu, književnost i društvene teme Avlija – 19. i 20. broj“, u iznosu 5.872,00 eura, koji će realizovati NVO Bošnjačko društvo kulture Avlija, Rožaje; „Nematerijalna kulturna baština Paštrovića (muzička i plesna tradicija): digitalizacija, prezentacija, valorizacija, održivost“, u iznosu 15.615,60 eura, koji će

realizovati NVO Društvo za kulturni razvoj Bauo, Petrovac, Budva; „Bokeljska mornarica u arhivskim dokumentima - zbornik dokumenata od najstarije sačuvanih do danas“, u iznosu 11.800,00 eura, koji će realizovati NVO Bokeljska mornarica, Kotor.

Ministarstvo kulture je u skladu sa članom 8 Zakona o kulturi, pripremio Program razvoja kulture, kroz mjere i aktivnosti za unaprjeđenje sektora kulture na nacionalnom i lokalnom nivou, kroz strateška pitanja od 2016. do 2020. godine koja se odnose na realizaciju mjera Ministarstva kulture u podsticanju razvoja kulturno-umjetničkog stvaralaštva, zaštite i očuvanja kulturne baštine, afirmaciju kulturnih identiteta koji odražavaju tradiciju i savremenost Crne Gore i druga pitanja od značaja za kontinuirani kulturni razvoj. Sastavni dio je Akcioni plan za 2017. godinu, u formi Izvještaja čiju je realizaciju utvrdila Vlada Crne Gore, a ovaj dokument između ostalog definiše aktivnosti, nosioce i dinamiku realizacije jednog od ciljeva – zaštita i promocija raznolikosti kulturnih izraza.

Realizacijom projekata i aktivnosti iz Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara, na godišnjem nivou, Crna Gora ulaže u unaprijeđenje stanja kulturnih dobara na cijeloj teritoriji, sa posebnom pažnjom na kulturno naslijeđe etničkih grupa i manjinskih naroda.

U proteklom periodu Ministarstvo kulture je realizovalo dvije transnacionalne nominacije, i to: Stećci – srednjovjekovna groblja, u saradnji sa Bosnom i Hercegovinom, Hrvatskom i Srbijom, u okviru koje su tri lokaliteta sa teritorije opština Žabljak i Plužine upisana na UNESCO listu 15.07.2016. godine; kao i venecijanska utvrđenja od XVI do XVII vijeka, u saradnji sa Italijom i Hrvatskom, u okviru koje je Kotorska tvrđava upisana na UNESCO listu kulturne baštine na 41. zasijedanju UNESCO Komiteta za svjetsku baštinu u Krakovu. Takođe, Crna Gora je u saradnji sa Bokeljskom mornaricom, predala Nominacioni dosije Bokeljske mornarice UNESCO za upis na Reprezentativnu listu nematerijalnih dobara, u martu 2018. godine.

Ministarstvo kulture i ove godine obilježilo je Dane evropske baštine, pod sloganom „Umjetnost dijeljenja“.

U 11 opština organizovano je četrdeset programa, a ova manifestacija je kao i svake godine imala za cilj širenje zajedničkih kulturnih vrijednosti kroz tematske događaje koji doprinose upoznavanju raznih segmenata kulturne baštine.

3.4. INFORMISANJE

Set medijskih zakona (Zakon o medijima, Zakon o elektronskim medijima i Zakon o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore) oblast informisanja reguliše u skladu s Ustavom i na nivou standarda sadržanih u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama (UN, OSCE, SE, EU). Set ovih zakona, usaglašen sa međunarodnim standardima u okviru temeljnog ljudskog prava na informisanje, apostrofira potrebe pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za informisanjem na maternjim jezicima.

U okviru informisanja pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica putem štampanih medija u Crnoj Gori najveći broj se izdaje na albanskom, hrvatskom, romskom i bosanskom jeziku. Štampani mediji se uglavnom finansiraju iz sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, izuzev nedjeljnika na albanskom jeziku Koha

Javore čije izdavanje finansira Skupština Crne Gore, na osnovu člana 82 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore i člana 3 stav 2 Zakona o medijima.

Televizija Crne Gore i Radio Crne Gore shodno zakonskim obavezama u svoje programe emituju emisije posvećene afirmaciji manjinskih prava u Crnoj Gori. S ovim ciljem tokom 2018. godine, Televizija Crne Gore u okviru Prvog programa ima Program za manjine sa Redakcijom na albanskom jeziku i redakcijom za program na ostalim manjinskim jezicima.

Redakcija na albanskom jeziku svakodnevno emituje informativnu emisiju Lajmet, u trajanju od 10 do 15 minuta i jednom sedmično polusatnu emisiju kolažnog tipa Mozaiku.

Redakcija za ostale manjinske zajednice proizvodi polusatnu emisiju Savore na romskom jeziku koja se emituje dva puta mjesečno, kao i emisiju Mostovi koja se emituje jednom sedmično u trajanju od 40 minuta, a koja obrađuje teme koje se odnose na ostale manjinske zajednice u Crnoj Gori – njihov život, istoriju, kulturu.

Radio Crne Gore realizuje govorno-muzičke sadržaje na dva kanala – programa, sa nacionalnom pokrivenošću.

Radio Crne Gore emituje program na albanskom jeziku i to:

- Radnim danima emituju se vijesti u jutarnjem programu u terminu od 7:45h do 7:50h (godišnje ukupno 1.100 min);
- Radnim danima emituju se Dnevnik na albanskom jeziku od 17:30h do 18:00h (godišnje ukupno 7.800 min);
- Realizuje se godišnja emisija „Na kraju sedmice“ subotom od 17:05h do 18:00h (godišnje ukupno 2.860 min);
- Dva puta mjesečno realizuje se emisija „Glas Roma“ u trajanju od 30 minuta i to ponedjeljkom od 18:00h do 18:30h (godišnje ukupno 3.120 min);
- Aktuelnosti iz života i rada ostalih nacionalnih zajednica – manjinskih naroda obrađuju se i realizuju kroz sve segmente programa, od informativnog do kulturno-umjetničkog i dokumentarnog;

U cilju zaštite i razvoja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u oblasti informisanja Ministarstvo kulture učestvuje u sprovođenju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020, godišnjih akcionih planova u okviru ove strategije. Cilj aktivnosti je podizanje svijesti javnosti o ključnim pitanjima u inkluzivnom procesu.

Mjere koje sprovodi Ministarstvo kulture su afirmisanje istraživačkog izvještavanja u medijima o procesu socijalne integracije romske i egipćanske populacije u crnogorsko društvo, sufinansiranje programskih sadržaja u lokalnim štampanim medijima i medijskim naučnim časopisima koji se, između ostalog, bave i ovim pitanjem i medijsko predstavljanje ključnih pitanja inkluzije romske populacije u crnogorsko društvo.

U okviru ovih mjera Ministarstvo sprovodi godišnji konkurs za najbolji istraživački prilog na temu "Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori".

Prošlogodišnji laureat je Budimir Damjanović, autor tematskog broja časopisa Medijska politika - Istorija, život i položaj Roma. Nagrada se uručuje 8. aprila na Dan Roma.

Takođe, Ministarstvo kao mjeru sprovodi godišnji konkurs za sufinansiranje lokalnih štampanih medija i neprofitnih štampanih medija gdje je u okviru zadatih tema i socijalna inkluzija Roma. U okviru konkursa sufinansirano je više odabranih projekata.

Da bi ključna pitanja inkluzije bila predstavljena javnosti Ministarstvo sufinansira izradu audiovizuelnih spotova i radio džinglova koje emituje Javni servis i lokalni javni emiteri.

3.5. UPOTREBA JEZIKA I PISMA

Ljudska prava u Crnoj Gori garantovana su i zaštićena Ustavom Crne Gore, zakonima i ostalim propisima donijetim u skladu sa Ustavom, uz obezbijedenje najvećeg stepena poštovanja međunarodnih standarda u oblasti sprovođenja i zaštite ljudskih prava i sloboda.

Ustav posvećuje veliku pažnju zaštiti identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kojima se jemče prava i slobode koje mogu koristiti pojedinačno i u zajednici sa drugima.

Zakonom o manjinskim pravima i slobodama dato je i pravo na upotrebu svog jezika i pisma. Posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama preciznije se definišu određeni pojmovi, pa se tako „značajan dio” zamjenjuju se riječima: „najmanje 5%”, dakle u jedinicama lokalne samouprave u kojima pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica čine većinu ili 5 % stanovništva, prema rezultatima dva poslednja uzastopna popisa, u službenoj upotrebi je i jezik tih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Takođe, Ministarstvo unutrašnjih poslova, u skladu sa administrativnim i kadrovskim kapacitetima, posebnu pažnju posvećuje zaštiti prava službenika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, u skladu sa Ustavom Crne Gore, Zakonom o državnim službenicima i namještenicima i Zakonom o manjinskim pravima i slobodama.

a) U periodu od 01.01.2018.godine, zaključno sa 31.12.2018.godine, za Crnogorske državljane koji u službenoj upotrebi koriste crnogorski, srpski, bosanski, albanski ili hrvatski jezik, podaci u ličnoj karti su unijeti i na jednom od tih jezika, a ime i prezime unijeto je samo na jeziku podnosioca zahtjeva, i to:

- crnogorski - latinica 80339;
- crnogorski -ćirilica 953;
- srpski jezik -3131;
- bosanski jezik - 386;
- albanski jezik - 1173;
- hrvatski jezik - 127;

b) U periodu od 01.01.2018. godine, zaključno sa 31.12.2018. godine, na zahtjev podnosioca zahtjeva, podaci o imenu i prezimenu unijeti su u pasoš na zahtjev podnosioca zahtjeva na jezicima u službenoj upotrebi, i to:

- crnogorski - latinica 72284;
- crnogorski - ćirilica -526;

- srpski jezi - 1784;
- bosanski jezik - 424;
- albanski jezik - 1481;
- hrvatski jezik - 117

c) Članom 3 Zakona o matičnim registrima propisano je da se matični registri vode, a izvodi i uvjerenja izdaju na crnogorskom jeziku. Lično ime pripadnika manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice upisuje se u matične registre na njegovom jeziku i pismu, u skladu sa zakonom. Lično ime stranca upisuje se na jeziku podnosioca zahtjeva latiničnim pismom. Lično ime u matičnim registrima može biti upisano samo na jednom jeziku i pismu. Izuzetno, prezime koje se stiče prilikom zaključenja braka upisuje se na jeziku lica čije se prezime uzima ili pridružuje, pri čemu novo lično ime mora biti upisano na jednom pismu. Podaci o mjestu, opštini i državi koji se odnose na pripadnika manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice upisuju se i na jeziku i pismu tog manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice, u skladu sa zakonom.

Izvodi i uvjerenja iz matičnih registara za pripadnike manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice izdaju se i na jeziku i pismu tog manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice, u skladu sa zakonom.

Radi implementacije ove norme, izvod iz matičnog registra rođenih, izvod iz matičnog registra umrlih i uvjerenje o crnogorskom državljanstvu izdaju se na zahtjev podnosioca zahtjeva, na sljedećim obrascima:

- crnogorski jezik – latiničnim pismom;
- srpski jezik – ćiriličnim pismom;
- bosanski jezik – latiničnim pismom (dvojezično);
- albanski jezik – albanskim pismom (dvojezično);
- hrvatski jezik – latiničnim pismom (dvojezično);

Pod terminom «dvojezično» podrazumijeva se pisanje na Crnogorskom jeziku latiničnim pismom, kao službenim jezikom, i pisanje na jednom od jezika u službenoj upotrebi.

U okviru Prevencije i rada policije u zajednici u saradnji sa upravama osnovnih škola „Stefan Mitrov Ljubiša“ u Budvi i „Mirko Srzentić“ u Petrovcu, „Drago Milović“ u Tivtu, „Njegoš“ u Kotoru i „Mahmut Lekić“ u Tuzima, Uprava policije je organizovala i zajednički realizovala edukativno-preventivne akcije pod nazivom „Priateljstvo, a ne nasilje“. Akcija je realizovana u saradnji sa više organizacionih jedinica MUP-a- Uprave policije, kao što su Posebna jedinica policije, Kriminalistička policija i Centri i odjeljenja bezbjednosti.

Sektor policije opšte nadležnosti i Sektor granične policije su u sklopu realizacije akcije izvršili štampanje 200 000 komada edukativno promotivnih flajera na crnogorskom i albanskom jeziku koji su distribuirani turistima - vozačima motornih vozila, na graničnim prelazima, prilikom ulaska u Crnu Goru.

Kroz edukativno-promotivni flajer Uprava policije je ukazala i na eventualne bezbjednosne rizike u saobraćaju. Kroz prigodan apel pozivala je sve učesnike u saobraćaju da poštuju zakonske propise, vode računa o ličnoj bezbjednosti, bezbjednosti svojih porodica i ostalih učesnika u saobraćaju.

U sklopu realizacije Plana organizacionog odbora za proslavu Dana Ministarstva unutrašnjih poslova -2 oktobra, u svim stanicama policije realizovana je planska aktivnosti »Čas bezbjednosti u saobraćaju«. Čas bezbjednosti je održan u okviru prevencije i rada policije u zajednici kroz saradnju stanica policija i uprava škola, posebno u gradskim osnovnim školama i isturenim odjeljenjima koja se nalaze na seoskom području. Edukativni časovi su održani u osnovnoj školi "Mahmut Lekić" – Tuzi, odnosno u područnim odjeljenjima u selima Sukuruć, Milješ i Vuksanlekići, zatim u školskim ustanovama „Jedinstvo“ u selu Skorać i "29 novembar" u selu Dinoša. Učenici su upoznati sa osnovnim mjerama bezbjednosti u saobraćaju, kao i sa dijelom opreme i tehničkih sredstava sa kojima raspolaže saobraćajna policija. U saradnji sa misijom OEBS-a odštampano je 11000 (jedanaest hiljada) rasporeda časova na crnogorskom i albanskom jeziku, sa edukativnim porukama.

U cilju transparentnosti i poštovanja ljudskih prava zadržanih lica u Upravi policije, svakom zadržanom licu uručuje se tzv. "Informativni list za zadržano lice", čiji prijem potvrđuju sva zadržana lica svojeručnim potpisom. Informativni list je štampan na više jezika (crnogorski, engleski, njemački, ruski, albanski, romski) u kojem su navedena prava zadržanog lica.

Zakonom o javnom redu i miru u članu 19 propisano je da će se za prekršaj »ko na javnom mjestu govorom, natpisom, znakom ili na drugi način vrijeđa drugog po osnovu nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti, etničkog porijekla ili drugog ličnog svojstva, kazniti novčanom kaznom od €250 do €1.500 ili kaznom zatvora do 60 dana.« Prema podacima iz Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova u 2017. godini, registovan je 28 (dvadeset osam) prekršaj koji se odnosi na vrijeđanje nacionalnih osjećanja.

Prekršaji su izvršeni od strane 29 lica dok su 16 (šesnaest) lica oštećena vršenjem prekršaja. Uprava policije u skladu sa godišnjim Programima obuke, sprovodi kontinuirane stručne obuke službenika na Policijskoj akademiji, Upravi za kadrove, okruglim stolovima, konferencijama i drugim vidovima gdje se pitanje manjinskih prava razmatra samostalno ili u okviru drugih tema u skladu sa Programom stručnog usavršavanja državnih službenika i namještenika.

U cilju transparentnosti i poštovanja ljudskih prava zadržanih lica u Upravi policije, svakom zadržanom licu uručuje se tzv. "Informativni list za zadržano lice", čiji prijem potvrđuju sva zadržana lica svojeručnim potpisom. Informativni list je štampan na više jezika (crnogorski, engleski, njemački, ruski, albanski, romski) u kojem su navedena prava zadržanog lica. Zakonom o javnom redu i miru u članu 19 propisano je da će se za prekršaj »ko na javnom mjestu govorom, natpisom, znakom ili na drugi način vrijeđa drugog po osnovu nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti, etničkog porijekla ili drugog ličnog svojstva, kazniti novčanom kaznom od 250 eura do 1.500 eura ili kaznom zatvora do 60 dana.

Prema podacima iz Uprave policije u 2018. godini, registovan je 31 prekršaj koji se odnosi na vrijeđanje nacionalnih osjećanja, podnešena 31 prekršajna prijava. Prekršaji su izvršeni od strane 34 lica dok su 32 lica oštećena vršenjem prekršaja.

Uprava policije će nastaviti sa aktivnostima na ispunjavanju nacionalnih i međunarodnih obaveza u promociji i zaštiti ljudskih prava i primjeni standarda u pojedinačnim oblastima kroz redovno izvještavanje i informisanje .

3.6. UČEŠĆE U JAVNOM ŽIVOTU I POLITIČKA PARTICIPACIJA

Učešće ili zastupljenost pripadnika manjina u političkom i javnom životu Crne Gore ima uporište u postojećem zakonodavstvu. Ustav Crne Gore u članu 79, tačka 9 i 10 jemči pravo na autentičnu zastupljenost pripadnika manjina u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine znatan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije, kao i pravo na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave.

Između ostalih posebnih - manjinskih prava Ustavom se jemči i pravo na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine značajan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije.

Zakonom o izboru odbornika i poslanika (koji je donijela Skupština Crne Gore je 16 septembra 2011. godine) je na bliži način definisana ustavna garancija manjinskim narodima i drugim manjinskim nacionalnim zajednicama na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore. Princip afirmativne akcije definisan izbornim zakonodavstvom se posebno ogleda u:

- mogućnosti manjeg broja kandidata na poslaničkim listama koju podnose grupe građana ili političke stranke koje predstavljaju manjinski narod ili manjinsku nacionalnu zajednicu;
- manji broj potpisa za potvrđivanje lista koje podnose grupe građana ili političke stranke koje predstavljaju manjinski narod ili manjinsku nacionalnu zajednicu;
- preferencijalni tretman kada nijedna izborna lista za izbor poslanika pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice ne ispuni definisani cenzus od 3% ukupnog broja važećih glasova, a pojedinačno dobiju najmanje 0,7% važećih glasova, stiču pravo na učešće u raspodjeli mandata kao jedna – zbirna izborna lista sa ukupno dobijenim brojem važećih glasova, s tim što će se za obračun mandata priznavati zbrajanje koje obezbjeđuje osvajanje do tri mandata;
- za hrvatski narod u Crnoj Gori, u slučaju da ni jedna izborna lista za izbor poslanika iz reda ovog naroda ne ispuni gore navedene uslove, najuspješnija od tih lista sa najmanje 0,35% važećih glasova stiče pravo na jedan poslanički mandat.

Navedena prava koriste izborne liste pripadnika određenog-istog manjinskog naroda, odnosno određene-iste manjinske nacionalne zajednice, sa učešćem do 15% od ukupnog stanovništva u izbornoj jedinici, prema podacima sa posljednjeg popisa stanovništva.

Zakonom o manjinskim pravima i slobodama je definisano da ako poslanici izabrani shodno principu afirmativne akcije, a u skladu sa izbornim zakonodavstvom smatraju da predloženi akt ili propis bitno zadire u interese tih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, o tome će podnosilac predloga i ti poslanici usaglašavati stavove.

Usaglašavanje se odnosi na: pitanja koja se odnose na promjene etničke strukture stanovništva suprotno članu 39 stav 1 ovog zakona; pitanja koja se odnose na sadržaje obrazovnih programa bez mišljenja Savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica; pitanja koja se tiču očuvanja jezičkog i nacionalnog identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica” (član 29).

Opštinska izborna komisija za izbor odbornika, a Državna izborna komisija za izbor poslanika utvrđuje ukupan broj glasova koji je dobila svaka izborna lista i utvrđuje broj mandata koji pripada svakoj listi. Svakoj izbornoj listi pripada broj mandata srazmjeran broju dobijenih glasova. U raspodjeli mandata učestvuju izborne liste koje su dobile najmanje 3% od ukupnog broja važećih glasova u izbornoj jedinici. Izuzetno od ovoga, izborne liste za izbor poslanika pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice, naznačenog u izbornoj prijavi ili nazivu izborne liste, u slučaju da ni jedna od njih ne ispuni uslov iz stava 1 ovog člana, a pojedinačno dobiju najmanje 0,7% važećih glasova, stiču pravo na učešće u raspodjeli mandata kao jedna - zbirna izborna lista sa ukupno dobijenim brojem važećih glasova, s tim što će se za obračun mandata priznavati zbrajanje koje obezbjeđuje osvajanje do tri mandata.

U slučaju da ni jedna od izbornih lista za izbor poslanika pripadnika hrvatskog naroda u Crnoj Gori ne ispuni uslove iz člana 94 stav 1 ovog člana i tačke 1 ovog stava, najuspješnija od njih, sa najmanje 0,35% važećih glasova stiče pravo na jedan poslanički mandat. Ovo pravo koriste izborne liste pripadnika određenog - istog manjinskog naroda, odnosno određene - iste manjinske nacionalne zajednice, sa učešćem do 15% od ukupnog stanovništva u izbornoj jedinici, prema podacima sa posljednjeg popisa stanovništva. Učešće izborne liste pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice u predizbornoj koaliciji sa izbornim listama pripadnika drugog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice ili izbornim listama političkih stranaka ili grupa građana koje ne koriste pravo iz stava 2 ovog člana ne isključuje drugim podnosiocima izbornih lista tog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice pravo iz stava 2 ovog člana.

Izborne liste za izbor odbornika pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice, naznačenog u izbornoj prijavi ili nazivu izborne liste, u slučaju da ni jedna od njih ne ispuni uslov iz stava 1 ovog člana, stiču pravo na učešće u raspodjeli mandata pojedinačno, sa dobijenim brojem važećih glasova.

Ovo pravo koriste izborne liste pripadnika određenog-istog manjinskog naroda, odnosno određene-iste manjinske nacionalne zajednice, sa učešćem do 15% od ukupnog stanovništva na državnom nivou i sa učešćem od 1,5% do 15% od ukupnog stanovništva na teritoriji opštine, Glavnog grada, odnosno Prijestonice, prema podacima sa posljednjeg popisa stanovništva.

4. RAZVOJNA I EKONOMSKA POLITIKA

Jedan od ekonomskih imperativa Crne Gore je ujednačen regionalni razvoj. Ova činjenica je veoma značajna i sa aspekta zaštite i unapređenja manjinskih prava, s obzirom na činjenicu da je veliki broj manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica skoncentrisan na manje razvijenim sjevernim područjima. Strategijom manjinske politike je ekonomski razvoj sredina sa znatnim učešćem manjinske populacije prepoznat kao oblast kojoj se treba

posvetiti još veća pažnja, zbog toga je ovim Izvještajem dat kratak prikaz aktivnosti i na tom polju.

4.1. Izrada planskih dokumenata

U toku 2018.godine, donijeti su sljedeći državni planski dokumenti:

- PPPN za Obalno područje Crne Gore („Sl. List CG“ br. 56/18);
- PPPN za Nacionalni park "Prokletije" („Sl. List CG“ br. 56/18);
- DSL "Ivan Do" – Žabljak („Sl. List CG“ br. 56/18);
- DSL "Sektor 10" – Spila – Risan – Rt Banja („Sl. List CG“ br. 57/18);
- DSL "Sektor 1" – Rt Kobilica – Njivice – ušće Sutorine („Sl. List CG“ br. 62/18);
- DSL "Dio sektora 66 – postojeća hotelska grupacija i modul I" – Velika plaža - („Sl. List CG“ br. 74/18);
- DSL "Dio sektora 66 – moduli IV i V" – Velika plaža („Sl. List CG“ br. 68/18);
- Izmjene i dopune DSL "Sektor 5" – Kumbor („Sl. List CG“ br. 56/18).

U toku 2018. godine, date su saglasnosti na predloge sljedećih lokalnih planskih dokumenata:

- Izmjena i dopuna DUP Industrijska zona Zeleni, Opština Rožaje;
- Izmjena i dopuna PUP-a Danilovgrad u dijelu GUR-a Danilovgrad i GUR-a Spuž, Opština Danilovgrad;
- DUP Pinješ 3, Opština Ulcinj;
- DUP Liman 2, Opština Ulcinj ;
- DUP Babića Polje 2– dio – Biznis zona, Opština Mojkovac;
- LSL Hajla i Štedim, Opština Rožaje;
- DUP Servisna zona Luštica Opština Tivat;
- LSL Mareza Glavni grad Podgorica;
- DUP Tološi 1 Glavni grad Podgorica;
- DUP Gornja Gorica 2 – dio zone B, Glavni grad Podgorica;
- DUP TITEX, Glavni grad Podgorica;
- DUP Stambena zajednica VI Kruševac - dio Glavni grad Podgorica;
- DUP Masline Glavni grad Podgorica;
- LSL Velje brdo – solarna elektrana, Glavni grad Podgorica;
- DUP Gornja Gorica 2 –zona A, Glavni grad Podgorica;
- DUP Dajbabska gora, Glavni grad Podgorica;
- DUP Nova Varoš 2, Glavni grad Podgorica;
- DUP Murtočina, Glavni grad Podgorica;
- DUP Zabjelo 8, Glavni grad Podgorica;
- DUP Zelenika, Glavni grad Podgorica;
- DUP Blok 35-36, Glavni grad Podgorica;
- PUP-a opštine Herceg Novi Opština Herceg Novi;
- DUP Zona centralnih djelatnosti – Cetinjski put;
- DUP Čepurci – dio, Glavni grad Podgorica;

- DUP Zabjelo B2, Glavni grad Podgorica;
- DUP Servisno skladišna zona uz željezničku prugu – Vatrogasni dom, Glavni grad Podgorica;
- DUP Pobrežje – zone D i E, Glavni grad Podgorica ;
- DUP Centar, Opština Nikšić;
- LSL Rasadnik, Opština Rožaje;
- Izmjena i dopuna DUP Stadion i škola Vuk Karadžić, Opština Berane;
- Izmjena i dopuna DUP Školski centar Vukadin Vukadinović, Opština Berane;
- LSL mHE Lještanica, Opština Bijelo Polje;
- DUP Zabjelo Zelenika, Podgorica;
- DUP Pobrežje – zone A, B i C, Glavni grad Podgorica;
- DUP Vraničke njive, Glavni grad Podgorica;
- LSL Hajla i Štedim, Opština Rožaje;
- UP “Hemomont”, Glavni grad Podgorica;
- PUP-a Opštine Petnjica;
- Izmjena i dopuna DUP „Donji Radovići centar” Opština Tivat;
- Izmjena i dopuna DUP „Golf i Donji Radovići zapad” Opština Tivat;
- LSL mHE Lještanica Opština Bijelo Polje;
- Izmjena DUP Žabljak za zone I, J, G, H, E, F i C;
- DUP Momišići B, Glavni grad Podgorica;
- LSL "Gornji Štoj" na kat. parceli broj 402/18 KO Gornji Štoj, Opština Ulcinj
- LSL Gvozd, Nikšić;
- PUP-a Opštine Bar;
- DUP Sušica – prva faza realizacije Opština Berane;
- DUP Crna Greda (zona F, podzona F1) Prijestonica Cetinje;
- LSL Poslaništa – stambeni objekat na Žabljaku Opština Žabljak;
- DUP-a Groblje Opština Berane;
- Izmjena i dopuna DUP Pečurice centar, Opština Bar;
- DUP Đerane 1 , Opština Ulcinj;
- Izmjena DUP Žabljak zona K, Opština Žabljak;
- DUP-a Plavsko jezero – I faza izrade, Opština Plav;
- DUP Industrijska zona Goran Opština Bar;
- LSL za područje Uskoci, Opština Žabljak;
- DUP Razvršje, Opština Žabljak;
- Izmjena i dopuna DUP Spuž, Opština Danilovgrad;
- LSL Aerodrom, Glavni grad Podgorica;
- Izmjena i dopuna DUP Sutomore, Opština Bar;
- DUP Gornja Gorica 3 – dio B, Glavni grad Podgorica;
- DUP Nedakusi, Opština Bijelo Polje;
- DUP Drač za urbanu cjelinu 1.2. Nova Varoš, Glavni grad Podgorica;
- DUP Prnjavor – I faza , Opština Plav.

Urađene su i revidovane bazne studije za potrebe izrade Prostornog plana Crne Gore (21 bazna studija).

4.2. Prioritetni projekti u oblasti vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama

Za realizaciju projekta iz oblasti vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama u Crnoj Gori, sa Evropskom investicionom bankom (EIB) zaključen je Finansijski ugovor o dugoročnom kreditu, u ukupnom iznosu od 57 miliona €. Iz pretpristupnih fondova Evropske unije za realizaciju ovih projekata obezbijedena su bespovratna sredstva u iznosu od 19,8 miliona €. Pored toga, u finansiranju infrastrukturnih projekata u opštinama na Crnogorskom primorju učestvuju i sredstva obezbijedena iz kredita KfW banke koja je do sada učestvovala sa 99 miliona € kreditnih sredstava obezbijedenih kroz nekoliko faza (faze II - V) i preko 17 miliona € bespovratnih sredstava, za konsultantske usluge, projektnu dokumentaciju i investicije.

4.2.1. Projekat upravljanja otpadnim vodama u opštini Pljevlja

Ministarstvo održivog razvoja i turizma je u opštini Pljevlja angažovano na projektima koji imaju za cilj unapređenje stanja u oblasti vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama i to: projekat izgradnje kanalizacione mreže odnosno glavnog gradskog kolektora u opštini Pljevlja, projekat izgradnje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i rekonstrukcija postrojenja za prečišćavanje pitke vode „Pliješ“ i izgradnja postrojenja za prečišćavanje pitke vode „Breznica“ i „Bogiševac“ u opštini Pljevlja.

4.2.2. Projekat vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama u opštini Berane

Projekat upravljanja otpadnim vodama u opštini Berane obuhvata izgradnju Postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (u daljem tekstu: PPOV) kapaciteta 20.000 ES na lokaciji Donji Talum, 20,7 km kanalizacione mreže i 1,4 km atmosferske kanalizacije. Projekat unapređenja vodosnabdijevanja obuhvata: izgradnju rezervoara zapremine 2400 m³, rekonstrukciju pumpne stanice, sistem automatskog hlorisanja i nabavku opreme za detekciju gubitaka vode. Ukupna vrijednost projekta iznosi 13,20 miliona € - cca 6,55 miliona € za izgradnju PPOV sa pristupnim putem, 5,72 miliona € za izgradnju kanalizacione mreže i cca 0,93 miliona € za unapređenje vodosnabdijevanja. U toku je izvođenje radova. Projekat se finansira iz grant sredstava IPA OPRD 2012/13, nacionalnog učešća i kreditnih sredstava EIB.

Implementacija projekta je povjerena Direkciji javnih radova. Projekat je u završnoj fazi realizacije i očekuje se da će ovaj projekat biti završen u toku 2019. godine.

4.2.3. Projekat upravljanja otpadnim vodama u opštini Bijelo Polje

Saglasno Idejnom projektu, pitanje upravljanja otpadnim vodama u opštini Bijelo Polje treba da se riješi izgradnjom PPOV i odgovarajuće kanalizacione mreže, koji će se realizovati fazno. U I fazi predviđena je izgradnja PPOV kapaciteta 20.000 ES i izgradnja 13,04 km nove mrde (cca 9 km u centru grada i 4,06 km u industrijskoj zoni) i rekonstrukcija oko 680 m postojeće. Prema revidovanom Idejnom projektu, ukupna vrijednost prve faze ovog

projekta iznosi 18,28 miliona € i to cca 6 miliona € za izgradnju PPOV i 12,28 miliona € za izgradnju kanalizacione mreže (uključen PDV).

U okviru prve faze Opština Bijelo Polje je usvojila prioritete pa prvi segment prve faze obuhvata izgradnju glavnog gradskog kolektora dužine od 6 km, 3 pumpne stanice i djelove sekundarne kanalizacione mreže ukupne vrijednosti od 3,1 milion eura. Prvi dio ove faze se finansira iz IPA 2011 i implementira od strane Delegacije EU u Crnoj Gori. Izvođenje radova je odmaklo i završetak radova se očekuje u prvoj polovini 2018. godine. U 2017. godini pripremljena je tenderska dokumentacija za projektovanje i izvođenje radova na izgradnji PPOV-a. Na zahtjev Opštine Bijelo Polje, objava tendera je odložena do stvaranja preduslova za isti. Izvori finansiranja su 3,297 miliona eura iz kredita EIB-a koje je Vlada odobrila Opštini, Nedostaju sredstva u iznosu od 3 miliona eura.

U cilju obezbjeđivanja finansijskih sredstava, u 2017. godini, pripremljena je aplikacija za sljedeći krug WBIF (*Western Balkans Investment Framework*). Ova sredstva su u načelu odobrena. Zvanična potvrda očekuje se do juna 2019. godine.

4.2.4. Izgradnja PPOV i segmenta vodovodne i kanalizacione infrastrukture u opštini Ulcinj

Projekat obuhvata unapređenje vodovodnog i kanalizacionog sistema i izgradnju PPOV. Lokacija PPOV predviđena je na području Ulcinjskog polja. Zbog potrebe da se hitno zaštiti kanal Port Milena od otpadnih voda iz naseija Kodra, Totoši, Bijela Gora, Donja Bratica, aktivnosti vezane za izgradnju kanalizacione mreže za ova četiri naselja, realizuju se kao poseban projekat, koji obuhvata izgradnju 14,45 km kanalizacione mreže. Vrijednost ovog projekta procijenjena je na 4,3 miliona €, Urađen je Glavni projekat, a u 2017. godini, je proces eksproprijacije doveden u završnu fazu, pa se brzo očekuje objava tendera za izbor izvođača radova.

Projekat Institucionalne podrške JP Vodovod i kanalizacija Ulcinj je završen 31. avgusta 2017. godine, u vrijednosti od milion eura, kao dio programa "Vodosnabdijevanja i odvodnje otpadnih voda na Jadranskoj obali, Faza V", u okviru donacije kfW razvojne banke. Glavni cilj Institucionalne podrške bio je da se ViK Ulcinj podrži u unaprjeđenju pružanja vodovodnih i kanalizacionih usluga za građane i sezonsku turističku populaciju, za javno zdravlje i zaštitu sredine u obalnom regionu. U drugoj polovini 2018. godine, raspisan je tender za izgradnju i evaluacija pristilih ponuda je u toku.

4.2.5. Izgradnja PPOV i segmenta vodovodne i kanalizacione infrastrukture u opštini Rožaje

Studijom izvodljivosti predviđena je izgradnja PPOV, kapaciteta 13.600 ES i kanalizacione mreže i unapređenje stanja u oblasti vodosnabdijevanja. Ukupna vrijednost dijela projekta koji se odnosi na otpadne vode iznosi 4,915 miliona €, u skladu sa revidiranim Idejnim projektom. Svrha projekta je usaglašeno i cjelovito rješavanje pitanja upravljanja otpadnim vodama u opštini Rožaje na način kako je propisano zakonom i evropskim direktivama.

Takođe, realizacijom ovog projekta postići će se stvaranje neophodnih uslova za izgradnju odvojenih kanalizacionih sistema za fekalne i atmosferske otpadne vode, eliminisanje rizika po zdravlje ljudi, unapređenje kvaliteta životne sredine na području opštine Rožaje, kao i tretman otpadnih voda koje se direktno ispuštaju u rijeku Ibar i pritoke.

Za izradu tenderske dokumentacije za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacione mreže obezbijedena je tehnička podrška iz WBIF XV kruga 2016. godine u iznosu od 80.000 eura. Projekat izgradnje PPOV-a i kanalizacione mreže je planiran da se realizuje iz IPA bespovratnih sredstava i dio je Programa predpristupne pomoći (IPA) za period 2014-2020

4.2.6. Izgradnja PPOV i kanalizacione infrastrukture u opštini Plav

Projekat predviđa izgradnju centralnog PPOV na lokaciji „Pjeskovi“, ukupnog kapaciteta 18.000 ES (I faza 2x6.000 ES, II faza 6.000 ES) i izgradnja kanalizacione mreže u ukupnoj dužini oko 14 km. Shodno projektnoj dokumentaciji, vrijednost izgradnje PPOV i kanalizacione mreže iznosi cca 9,15 miliona € (5,44 miliona € za izgradnju PPOV i 3,71 milion € za izgradnju kanalizacione mreže).

Ovim iznosom obuhvaćena su sredstva za izradu projektne dokumentacije, nadzora i PDV). Finansiranje projekta nije definisano budući da prvobitno planirana sredstva iz Indikativnog plana IPA OPRD 2012/2013 nijesu opredijeljena za ovaj projekat.

Izrađen je i revidovan Glavni projekat za izgradnju kanalizacione mreže. Takođe, u 2017. godini pripremljen je nacrt tenderske dokumentacije za projektovanje i izgradnju PPOV od strane IPF 3 konsultanta.

4.3. Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori za period 2017-2020. godine

Predmetni Program Ministarstvo ekonomije realizuje u kontinuitetu od 2012. godine. Cilj Programa je finansijska podrška efikasnijem funkcionisanju klastera i njihove bolje promocije, u pravcu ostvarivanja bolje konkurentne pozicije malih i srednjih preduzeća na nacionalnom i međunarodnom tržištu.

Opravdani troškovi su troškovi ulaganja u nematerijalnu i materijalnu imovinu (izuzev IT opreme i saobraćajnih sredstava) i operativni troškovi koji podrazumijevaju troškove osoblja i administrativne troškove. Odobrena pomoć od strane Ministarstva ekonomije bila je je do 50%, odnosno do 65% (uvećano za 15% klasterima iz manje razvijenih jedinica lokalne samouprave) ukupnih opravdanih troškova, u iznosu najviše do 15.000€ po jednom projektu. Kroz predmetni Program u 2017.godini od raspoloživih 100.000€, podrška je bila ugovorena za 7 klastera, ukupno 98.000€. Realizacija ugovorene podrške je 64.786€ za 5 klastera koji su uspješno finalizovali projekte. Nastavak realizacije Programa planiran je i za 2018. godinu.

4.4. Program podsticanja razvoja konkurentnosti preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća u Sjevernom regionu Crne Gore i manje razvijenim opštinama

Odnosi se na obezbjeđivanje povoljnijih uslova finansiranja kroz subvencionisanje kamatne stope na direktne kredite Investiciono-razvojnog fonda iz sredstava obezbijeđenih budžetom Crne Gore. Subvencioniranja kamatne stope od 1%, vrši se na direktne kredite Fonda preduzetnicima, mikro, malim i srednjim preduzećima, sa prioritetom za preduzeća koja su dio klastera, odobrene 2012. godine. Iznos podrške Ministarstva ekonomije po ovom osnovu u 2017. godini iznosi €5.446.

4.5. Program povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja za period 2017-2020. godine

Ministarstvo ekonomije je 2014. godine, započelo realizaciju Programa povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja.

Cilj Programa je finansijska podrška preduzetnicima, malim i srednjim privrednim društvima, da u što većoj mjeri povećaju svoju konkurentnost, prvenstveno kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda za proizvode i podršku za dobijanje akreditacije za ocjenjivanje usaglašenosti. Maksimalan iznos podrške u okviru ovog Programa je 5.000€.

U toku 2017. godine, ugovoren je iznos podrške za 42 (četrdeset dva) privreda subjekata ukupne vrijednosti 70.000€. Realizacija ugovorene podrške je 55.434€ za 36 (trideset šest) privrednih subjekata koji su finalizovali aktivnosti u skladu sa uslovima koji su Programom propisani. Nastavak realizacije Programa planiran je i za 2018. godinu.

4.6. Uredba o podsticanju direktnih investicija

Uredbom o podsticanju direktnih investicija stvaraju se uslovi za povoljniji poslovni ambijent koji će, podsticanjem domaćih i stranih investicija u svim područjima Crne Gore, doprinijeti povećanju konkurentnosti i izvoznog potencijala industrije uvođenjem novih tehnologija, znanja i omogućiti otvaranje novih radnih mjesta. Investitori koji realizuju investicione projekte, kojima se obezbjeđuje otvaranje novih radnih mjesta i doprinosi privrednom i regionalnom razvoju Crne Gore, mogu biti korisnici finansijskih podsticaja koji se dodjeljuju odlukom Vlade o dodjeli sredstava za podsticanje direktnih investicija.

Sredstva za podsticanje investicija se dodjeljuju na osnovu podnošenja prijave na javni oglas za učešće u postupku dodjele sredstava za podsticanje direktnih investicija i zaključenja ugovora o korišćenju sredstava za podsticanje direktnih investicija sa Vladom Crne Gore i to za investicione projekte koji se realizuju u proizvodnom sektoru i sektoru usluga.

- Glavni grad i južni region – minimalna vrijednost ulaganja 500.000€ i 20 novih radnih mjesta u roku od tri godine od dana zaključivanja ugovora o korišćenju sredstava;
- Centralni region (izuzev Glavnog grada) i sjeverni region – minimalna vrijednost ulaganja €250.000 i 10 (deset) novih radnih mjesta u roku od tri godine od dana zaključivanja ugovora o korišćenju sredstava.

Novozaposlenim licem smatra se lice zaposleno na neodređeno vrijeme na poslovima na kojima se realizuje investicioni projekat, a korisnik sredstava dužan je da zadrži broj novozaposlenih lica u kontinuitetu najmanje tri godine nakon završetka realizacije investicionog projekta za mala i srednja privredna društva, odnosno najmanje pet godina za velika privredna društva.

Sredstva se ne mogu koristiti za finansiranje investicionih projekata u sektorima: primarne poljoprivredne proizvodnje, proizvodnje sintetičkih vlakana, saobraćaja, igara na sreću, trgovine, primarne proizvodnje uglja i čelika, proizvodnje električne energije, nafte i gasa, duvana i duvanskih prerađevina, oružja i municije, genetski modifikovanih organizama i opasnog otpada.

Sredstva za podsticanje investicija mogu se dodijeliti privrednom subjektu:

- a) koji je registrovan u Centralnom registru privrednih subjekata;
- b) koji je podnio investicioni projekat za koji se, u skladu sa Uredbom, dodjeljuju sredstva za podsticanje direktnih investicija;
- c) nad kojim nije pokrenut postupak stečaja ili likvidacije, osim reorganizacije u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj privrednih subjekata;
- d) koji nije osuđivan za krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti;
- e) koji je izmirio sve obaveze po osnovu poreza i doprinosa zaključno sa mjesecom koji prethodi mjesecu u kome se podnosi prijava;
- f) koji u prethodnih 12 mjeseci prije podnošenja prijave nije smanjio broj zaposlenih u Crnoj Gori za 10% i više;
- g) koji nije za isti investicioni projekat za koji podnosi prijavu koristio sredstva državne pomoći;
- h) koji nije u poteškoćama u skladu sa propisima o državnoj pomoći;
- i) koji nije u obavezi povraćaja nezakonito primljene državne pomoći.

Sredstva za podsticanje direktnih investicija dodjeljuju se u iznosu od 3.000€ do 10.000€ po novozaposlenom licu na osnovu bodovanja sljedećih kriterijuma:

1. reference privrednog subjekta;
2. udio drugih privrednih subjekata iz Crne Gore tokom i nakon realizacije investicionog projekta;
3. vrijednost investicionog projekta;
4. efekti investicionog projekta vezani za istraživanje i razvoj;
5. efekti investicionog projekta na ljudske resurse;
6. efekti uticaja investicionog projekta na životnu sredinu;
7. obim međunarodnog prometa;
8. ekonomski efekti investicionog projekta;
9. efekti investicionog projekta na regionalni razvoj i
10. pismo o namjerama lokalne samouprave u kojoj privredni subjekat namjerava da ulaže.

Ukupna vrijednost dodijeljenih sredstava ne može prelaziti određeni procenat vrijednosti investicionog projekta u zavisnosti od veličine privrednog društva koje je korisnik sredstava, i može iznositi:

- najviše do 50% od ukupne vrijednosti ulaganja u investicioni projekat za velika privredna društva;
- najviše do 60% od ukupne vrijednosti ulaganja u investicioni projekat za srednja privredna društva;
- najviše do 70% od ukupne vrijednosti ulaganja u investicioni projekat za mala privredna društva.

Malo privredno društvo je privredno društvo koje ima manje od 50 zaposlenih i godišnji promet ili ukupan godišnji bilans stanja koji ne prelazi 10 miliona €.

Srednje privredno društvo je privredno društvo koje ima od 50 do 250 zaposlenih i godišnji promet koji ne prelazi 50 miliona € ili ukupni godišnji bilans stanja koji ne prelazi 43 miliona €.

Veliko privredno društvo je privredno društvo koje ima preko 250 zaposlenih i ukupan godišnji bilans stanja preko 43 miliona €.

Za kapitalne investicije veće od 10 miliona € kojima se obezbjeđuje otvaranje radnih mjesta za najmanje 50 novozaposlenih lica, sredstva za podsticanje investicija mogu biti dodijeljena u visini do 17% od ukupne vrijednosti investicionog projekta, bez sprovođenja postupka bodovanja.

Uredbom je predviđena i mogućnost refundacije troškova za razvoj infrastrukture neophodne za realizaciju investicionog projekta.

Dodijeljena sredstva za podsticanje investicija isplaćuju se korisniku sredstava nakon zaključenja ugovora o korišćenju sredstava, u tri jednake rate:

1. Prva rata se isplaćuje nakon podnošenja činidbene garancije;
2. Druga rata se isplaćuje nakon što korisnik sredstava podnese izvještaj nezavisnog revizora kojim se potvrđuje da je realizovao više od 50% vrijednosti ulaganja u investicioni projekat;
3. Treća rata se isplaćuje nakon ostvarivanja pune zaposlenosti predviđene investicionim projektom i realizacije investicionog projekta u skladu sa ugovorom o korišćenju sredstava.

Korisnik sredstava podnosi Sekretarijatu za razvojne projekte zahtjeve za isplatu sredstava, uz koje dostavlja dokumentaciju kojom dokazuje ispunjenost uslova za isplatu. Uz zahtjeve za isplatu prve i druge rate sredstava korisnik podnosi činidbene garancije u korist Vlade Crne Gore, plative na prvi poziv, bez prava prigovora, izdate od poslovne banke registrovane u Crnoj Gori i na iznos sredstava koja se dodjeljuju prvom i drugom ratom.

Za isplatu posljednje rate, korisnik sredstava je dužan da dostavi činidbenu garanciju na ukupan iznos dodijeljenih sredstava, nakon čega mu Sekretarijat vraća dvije prethodno dostavljene garancije.

Takođe, korisnik sredstava dužan je da Sekretarijat za razvojne projekte jednom godišnje izvještava o realizaciji investicionog projekta za koji su dodijeljena sredstva za podsticanje investicija, podnošenjem izvještaja nezavisnog revizora o:

- Poslovanju korisnika sredstava;
- Vrijednosti ulaganja u investicioni projekat

- Broju zaposlenih.

Nakon realizacije investicionog projekta, korisnik sredstava je dužan da Sekretarijatu dostavi izvještaj nezavisnog revizora o realizaciji investicionog projekta i ispunjenju obaveza ulaganja i obaveza zaposlenja.

Ukupna vrijednost šest investicionih projekata, od kojih se 4 realizuju na teritoriji Središnjeg regiona, a dva investiciona projekta se realizuju na području Sjevernog regiona, shodno predmetnim ugovorima iznosi €7.182.429, od čega će €2.763.147,21 biti investirano u Sjevernom regionu, pri čemu je predviđeno zapošljavanje 253 (dvije stotine pedeset tri) lica na neodređeno vrijeme od čega će 103 (sto i tri) biti u sjevernom regionu.

Do sada je u navedene projekte investirano €7.094.511 od čega €3.882.869 u 2017. godini i zaposleno 200 (dvije stotine) lica na neodređeno vrijeme od čega 136 (sto i trideset šest) u 2017. godini.

4.7. Projekat razvoja biznis zona

Biznis zona predstavlja jedinstven entitet na području lokalne samouprave, dijelom ili u potpunosti infrastrukturno opremljen, a koji potencijalnim investitorima pored zajedničkog prostora i infrastrukture pruža dodatne poreske i administrativne olakšice sa državnog i lokalnog nivoa.

Vlada Crne Gore je na sjednici od 17. novembra 2016. godine, donijela Uredbu o biznis zonama kojom se definiše model klasifikacije, osnovanja, uspostavljanja, upravljanja i popunjavanja biznis zona, olakšice za korisnike, a sve u cilju privlačenja novih investicija, povećanja zaposlenosti naročito u manje razvijenim područjima države i prevazilaženju regionalnih razlika.

Prema strateškom značaju, biznis zone se dijele na:

- Biznis zone od strateškog značaja
- Biznis zone od lokalnog značaja.

Biznis zone od strateškog značaja mogu se osnovati na lokaciji koja ispunjava sljedeće uslove:

- jedinica lokalne samouprave na čijem se području nalazi lokacija mora da ima više od 20.000 stanovnika;
- površina lokacije ne može biti manja od 10ha;
- lokacija mora biti u skladu sa namjenom utvrđenom prostorno-planskim dokumentima;
- za lokaciju moraju biti riješeni imovinsko-pravni odnosi.

Biznis zone od lokalnog značaja mogu biti lokacije koje ispunjavaju sljedeće uslove:

- lokacija mora biti u skladu sa namjenom utvrđenom prostorno-planskim dokumentima;
- za lokaciju moraju biti riješeni imovinsko-pravni odnosi.

Zona može biti osnovana i na zemljištu u privatnoj svojini ukoliko je postignut sporazum i riješeni međusobni odnosi vlasnika i osnivača biznis zone.

Biznis zonu od strateškog značaja osniva Vlada, samostalno ili u saradnji sa drugim osnivačem, dok biznis zonu od lokalnog značaja osniva jedinica lokalne samouprave, samostalno ili u saradnji sa drugim osnivačem, uz prethodno pribavljenu saglasnost Ministarstva.

Biznis zonom od strateškog značaja upravlja privredno društvo, čiji osnivač je Vlada, a biznis zonom od lokalnog značaja upravlja menadžer kojeg imenuje predsjednik lokalne samouprave ili privredno društvo koje osniva jedinica lokalne samouprave.

Korisnik biznis zone može biti privredno društvo, drugo pravno lice ili preduzetnik koji obavlja djelatnost u biznis zoni. Korisnik biznis zone sa osnivačem, odnosno upravljačem biznis zone, zaključuje ugovor o poslovanju u biznis zoni.

Poslovanje u biznis zoni osnivač, odnosno upravljač, može da odobri korisniku koji:

- a) je registrovan u Centralnom registru privrednih subjekata;
- b) nije u postupku stečaja ili likvidacije, osim reorganizacije u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj privrednih subjekata;
- c) nije pravosnažnom sudskom odlukom osuđivan za krivično djelo izvršeno u obavljanju privredne djelatnosti;
- d) je izmirio sve obaveze po osnovu poreza, carina i doprinosa;
- e) nije u poteškoćama u skladu sa propisima o državnoj pomoći;
- f) nije u obavezi povraćaja primljene državne pomoći.

Za lica zaposlena u biznis zoni korisnik biznis zone ne plaća:

- doprinose za obavezno socijalno osiguranje na zarade (doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje, doprinos za zdravstveno osiguranje, doprinos za osiguranje od nezaposlenosti) i doprinosa za Fond rada;
- porez na dohodak fizičkih lica.

Korisnik biznis zone može da koristi navedene olakšice najduže pet godina od dana zapošljavanja lica u biznis zoni.

Jedinice lokalne samouprave Odlukom o osnivanju biznis zona definišu dodatne olakšice za korisnike i to: povoljne cijene zakupa/kupovine zemljišta, oslobađanje ili smanjenje komunalnih naknada, naknada za opremanje građevinskog zemljišta, smanjenje stope poreza na nepokretnosti, oslobađanje prireza poreza na dohodak fizičkih lica, one stop-shop.

Pored navedenih olakšica, korisnik biznis zone ostvaruje pravo i na druge olakšice u skladu sa zakonom i posebnim propisima kojima se uređuje državna pomoć, s tim što zajedno ne smiju preći maksimalni dozvoljeni intenzitet pomoći od 60% za srednja, odnosno 70% za mala privredna društva, u skladu sa propisima kojima se uređuje državna pomoć.

Uslovi poslovanja za korisnike biznis zone utvrđuju se ugovorom o poslovanju u biznis zoni, a izbor korisnika vrši se na osnovu javnog poziva, koji sprovodi upravljač biznis zone.

Do sada su u Crnoj Gori definisane biznis zone od lokalnog značaja u devet lokalnih samouprava i to u: Beranama, Bijelom Polju, Kolašinu, Mojkovcu, Cetinju, Nikšiću, Podgorici, Ulcinju i Rožajama.

5. UNAPREĐENJE POLOŽAJA ROMSKE POPULACIJE

Ključni cilj Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020 je postizanje pune socijalne inkluzije Roma i Egipćana poboljšanjem njihovog socio-ekonomskog položaja u Crnoj Gori. Za ostvarivanje ovog cilja definisane su glavne oblasti u operacionalizaciji procesa socijalne inkluzije, i to: stanovanje, obrazovanje, zdravstvena zaštita, zapošljavanje, pravni status, socijalni status i porodična zaštita (u okviru kog su definisane četiri podoblasti i to: borba protiv nasilja u porodici i nasilje nad ženama; prevencija i suzbijanje prosjačenja; borba protiv trgovine ljudima i sprečavanje sklapanja dječijih nedozvoljenih brakova) i kultura, jezik i identitet.

Ključni cilj Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020 je postizanje pune socijalne inkluzije Roma i Egipćana poboljšanjem njihovog socio-ekonomskog položaja u Crnoj Gori. Za ostvarivanje ovog cilja definisane su glavne oblasti u operacionalizaciji procesa socijalne inkluzije, i to: stanovanje, obrazovanje, zdravstvena zaštita, zapošljavanje, pravni status, socijalni status i porodična zaštita (u okviru kog su definisane četiri podoblasti i to: borba protiv nasilja u porodici i nasilje nad ženama; prevencija i suzbijanje prosjačenja; borba protiv trgovine ljudima i sprečavanje sklapanja dječijih nedozvoljenih brakova) i kultura, jezik i identitet.

U cilju praćenja realizacije aktivnosti, formirana je Komisija za praćenje sprovođenja Strategije. Komisiju sačinjavaju predstavnici institucija koje su prepoznate Strategijom i Akcionim planom kao nosioci pojedinih aktivnosti, kao i predstavnici Romskog savjeta u Crnoj Gori i romskih i egipćanskih nevladinih organizacija, koji je biran putem javnog poziva.

5.1. OBLAST STANOVANJA

Kroz Regionalni stambeni program za Crnu Goru izgrađeno je: 62 stambene jedinice u Nikšiću; 171 stambena jedinica za stanovnike Kampa Konik u Podgorici; 94 stambene jedinice u opštini Berane.

Takođe, odobrena su još dva projekta za Crnu Goru, i to: "Kupovina stanova u Herceg Novom za 36 socijalno ugroženih porodica" i "Izgradnja 50 kuća širom Crne Gore za lica koja

posjeduju zemljište i dozvole za gradnju“. U 2018.godini, useljeno je 51 porodica u stanove Konika.

5.2. OBLAST OBRAZOVANJA

Školske 2018/2019. godine u predškolsko vaspitanje upisano je 191 dijete. (105 dječaka i 86 djevojčica). Školske 2018/2019. godine u osnovnu školu je upisano 1793 učenika RE populacije (936 dječaka i 857 djevojčica). U odnosu na ukupan broj učenika, udio RE je 2,66%. Srednje obrazovanje pohađa ukupno 135 učenika (73 muških i 62 ženskih). U odnosu na ukupan broj učenika, udio RE je 0,48%. Na fakultetima u Crnoj Gori, školske 2017/18. godine, studiralo je 27 pripadnika RE. 80% učenika RE koji su školske 2017/18 završili IX razred OŠ je upisalo neku od srednjih škola.

Svim srednjoškolcima i studentima romske i egipćanske populacije, koji podnesu zahtjev, isplaćuju se stipendije (srednjoškolcima 60 € mjesečno, a studentima 150 €).

Obezbeđuju se besplatni kompleti udžbenika za RE učenike I, II i III razreda OŠ. Od školske 2018/2019. godine, ovu obavezu je preuzelo Ministarstvo prosvjete, kao i isplatu stipendija srednjoškolcima i studentima.

Saradnici u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja - Od septembra školske 2018/2019. godine, Saradnici su dio formalnog obrazovnog sistema. Iz Budžeta će biti finansirano dvadeset Saradnika. Realizovane su dvije obuke za Saradnike i do sada je deset (10) škola objavilo konkurs za 18 Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja.

U cilju motivisanja RE učenika/ca za redovnim pohađanjem nastave i nastavkom školovanja, kontinuirano se realizuje sedmodnevno zimovanje/ljetovanje za najbolje učenike RE završnih razreda OŠ.

5.3. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Standardizovano je zanimanje „Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u zdravstvu“ i trenutno je u radnom odnosu (na budžetu države) u okviru Doma zdravlja Podgorica uposleno 3 lica, dok je po jedno lice projektno angažovano u domovima zdravlja u Nikšiću i Beranama i očekuje se da i oni u narednom periodu zasnuju radni odnos na neodređeno.

U toku 2018. godine, realizovano je 34 (tridesetčetiri) radionice za pripadnice romske i egipćanske populacije na određene teme o prevenciji zdravlja i zdravstvenog vaspitanja, kao i radionice o zdravim stilovima života i prevenciji i zaštiti zdravlja. Takođe, za pripadnice romske i egipćanske populacije održane su radionice na temu „Prevencija ranih brakova“ i na temu „Značaj održavanja lične higijene za zdravlje“. Osim ovih radionica izrađeni su i lifleti kao pomoć u realizaciji zdravstveno-vaspitnih aktivnosti.

U saradnji sa NVO sektorom organizovani su i realizovani preventivni zdravstveni pregledi trudnica, Ministarstvo zdravlja je u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, a u cilju jačanja svijesti o značaju prevencije i čuvanja zdravlja, organizovalo u toku 2018.godine preventivne preglede romkinja u domovima zdravlja u Podgorici, Tivtu, Bijelom Polju, Nikšiću i Beranama. Ukupno je pregledano 105 (stopet) romkinja, a prevencija se

odnosila na kardiovaskularna oboljenja, dijabetes, ultrazvučni ginekološki pregledi, rentgen pluća i druge vrste pregeda, a na zahtjev pripadnica romske populacije. U znaku uspješne saradnje, različiti pregledi imaju za cilj da žene iz marginalizovanih grupa svjesnije razmišljaju o svom zdravlju. Ultrazvučni pregledi rađeni su za štitastu žlijezdu, grudi, pluća, rađena je mamografija kod žena iznad 40 (četrdeset) godina starosti.

U pogledu ostvarivanja zdravstvene zaštite radi povećanja stepena korišćenja dostupnosti zdravstvene zaštite, predviđena je mjera uvođenja i jačanje uloge „Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćaja u zdravstvu“. Akcionim planom je predviđeno njihovo radno angažovanje u zdravstvenoj ustanovi tj. Domu zdravlja u Podgorici, počev od 01. januara 2017. godine, tačnije, zaposlena su 3 saradnika. U 2018. godini, u DZ Nikšić i Berane, angažovani su saradnici/ce o socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana i to po jedan saradnik u ustanovi koje je finansirala Međunarodna organizacija HELP, s tim što će finansiranje od strane ove međunarodne organizacije biti završeno 31. januara 2019.godine.

U cilju kontinuiteta rada saradnika/ca o socijalnoj inkluziji ove populacije, krajem 2018.godine, preduzete su mjere i aktivnosti, odnosno, započete pravne procedure kako bi u ovim zdravstvenim ustanovama na primarnom nivou zdravstvene zaštite saradnici/ce, nastavili sa radom u cilju njihovog stalnog zaposlenja, a u interesu pružanja neophodnih informacija za ostvarivanje prava građanima Romske i Egipćanske populacije, koja imaju mjesto prebivališta, odnosno, boravišta na teritoriji opština Nikšić i Berane.

U toku 2018. godine, realizovano je 29 (dvadeset devet) radionica za pripadnike romske i egipćanske populacije na temu „Prevencija ranih brakova“, „Značaj održavanja lične higijene za zdravlje“, i „Zdravi stilovi života“. Osim ovih radionica izrađeni su i panfleti kao pomoć u realizaciji zdravstveno-vaspitnih aktivnosti.

Ministarstvo zdravlja u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava u cilju jačanja svijesti o značaju prevencije i čuvanja zdravlja, organizovalo je u toku 2018.godine, preventivne preglede romkinja u domovima zdravlja u Bijelom Polju, Nikšiću, Beranama, Tivtu i Podgorici.

Ukupno je pregledano 103 (sto tri) romkinje, a prevencija se odnosila na kardiovaskularna oboljenja, dijabetes, ultrazvučni ginekološki pregledi, rentgen pluća i druge vrste pregeda, a na zahtjev pripadnica romske populacije. U znaku uspješne saradnje, različiti pregledi imaju za cilj da žene iz marginalizovanih grupa svjesnije razmišljaju o svom zdravlju. Ultrazvučni pregledi rađeni su za štitastu žlijezdu, grudi, pluća, rađena je mamografija kod žena iznad 40 godina starosti, a za jedan broj romske populacije odrađen je ultrazvuk abdomena, naravno uz saglasnost svakog pojedinca.

Ovo su aktivnosti koje Ministarstvo zdravlja, u saradnji sa drugim institucijama sistema, zadnjih pet godina sprovodi kontinuirano i sam kontinuitet ove vrste aktivnosti doprinijeo je unaprjeđenju prevencije zaštite zdravlja kod ove populacije, kao i unaprjeđenju njihove svijesti da i bez organizovanih pregleda treba sami da preventivno djeluju na svoje zdravlje.

5.4. OBLAST ZAPOŠLJAVANJE

Na evidenciji Zavoda su se na dan 31.12.2018. godine nalazila 802 pripadnika Roma i Egipćana koji su se tako izjasnili (51,99% učešće žena – 417 žena), koji aktivno traže zaposlenje. Učešće u ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti, na isti dan, iznosi 1,88%.

Obrazovna struktura:

- 766 lica bez zanimanja ili (95,51%) (404 žene ili 52,74%).
- 16 lica sa II nivoom kvalifikacije obrazovanja ili 1,99%, od kojih šest žena ili 37,5%.
- 14 lica sa III nivoom kvalifikacije obrazovanja (1,74% od ukupnog broja Roma i Egipćana u evidenciji Zavoda); tri žene ili 21,42%.
- Pet lica sa IV nivoom kvalifikacije obrazovanja (0,62% od ukupnog broja Roma i Egipćana u evidenciji Zavoda); tri žene ili 60%.
- Jedno lice ženskog pola sa VII nivoom kvalifikacije obrazovanja.

U toku 2018. godine, u evidenciju Zavoda prijavljeno je 100 lica (36 žena) koji su se izjasnili kao pripadnici Roma i Egipćana.

Godine 2018. u mjere aktivne politike zapošljavanja bilo je uključeno 72 pripadnika populacije Roma i Egipćana iz evidencije nezaposlenih lica (25 žena ili 34,72%).

U programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih uključeno je 26 pripadnika romske i egipćanske populacije (devet žena). Tokom 2018. u programe javnih radova uključeno je 33 osoba (sedam žena).

U pilot program podrške teže zapošljivim licima u pripremi i aktiviranju na tržištu rada "Osnaži me i uspijeću" u toku 2018. godine, uključeno je 13 Roma i Egipćana.

U toku 2018. godine, na sezonskim poslovima, zaposlena su 82 pripadnika populacije Roma i Egipćana (48 žena ili 58,53%).

5.5 OBLAST PRAVNI STATUS

U periodu od 07.11.2009. do 01.10.2018. godine, interno raseljena lica su podnijela ukupno 8.539 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Za 7.289 lica je zahtjev usvojen i odobren im je stalni boravak, 231 zahtjeva je odbijeno, dok je 908 odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Privremeni boravak do tri godine u periodu od 07.11.2009. do 01.10.2018. godine, interno raseljena lica su podnijela ukupno 1.537 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od 1.392 riješenih predmeta, za 444 lica zahtjev je usvojen i odobren im je privremeni boravak, 17 zahtjeva su odbijena, dok je 931 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Uz podršku UNHCR-a i OEBS-a, organizovano je 20 posjeta mobilnog tima MUP-a Kosova Crnoj Gori, tokom kojih je tretirano oko 1.350 lica (završeni zahtjevi) - lica kojima je uručena putna isprava Kosova – 1.160;

- prestali slučajevi – lica koja su u radu – 70;
- odloženi parkirani slučajevi – umrla i lica koja su odselila – 120;

5.6. OBLAST SOCIJALNI STATUS I PORODIČNA ZAŠTITA

Kontinuirano se obavljaju aktivnosti u cilju suzbijanje nasilja u porodici, nasilja nad ženama, maloljetnih prisilnih brakova, političkoj participaciji i sl. Tokom 2017. godine je realizovan

značajan broj edukativnih radionica koje su obuhvatile preko 200 predstavnika/ca romske i egipćanske populacije, odnosno predstavnika/ca institucija.

Edukacije na temu osnaživanja za uključivanje u javni i politički život za pripadnik/ce manjinskih naroda, sa naglaskom na Rome/kinje, kontinuirana su aktivnost Ministarstva od 2012. godine.

5.7.OBLAST KULTURA, IDENTITET I INFORMISANJE

Značajno je istaći da je prethodne godine, pored ostalih aktivnosti emitovano 24. TV emisije na RTCG na romskom jeziku, a koje su titlovene na službeni jezik.

Raspodjela sredstava za finansiranje projekata/programa NVO u oblasti zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava po Javnom Konkursu „Socijalna inkluzija, zaštita i promovisanje ljudskih prava Roma/kinja i Egipćana/ki“ – 131.000,00 €.

Takođe, Ministarstvo sporta je u skladu sa svojim nadležnostima podržalo projekte kroz Konkurs za dodjelu sredstava omladinskim organizacijama za finansiranje i sufinansiranje projekata za mlade u 2018. godini, prema Zakonu o mladima, a koji se odnose na pospješivanje mobilnosti.

Projekti podržani u skladu sa Zakonom o mladima, čija je ukupna vrijednost u iznosu oko 35.000.00 eura su:

- Romska organizacija maladih „Koračajte sa nama PHIREN AMENCA” projekat pod nazivom Zajedno za društvo bez predrasuda;
- Forum mladih i neformalna edukacija, projekat pod nazivom Interkulturalna obrazovna razmjena Pestalozzi dječijem selu u Švajcarskoj;
- Centar za omladinsku edukaciju, projekat pod nazivom Evropska omladinska kartica EZCA;
- Savez izviđača Crne Gore, projekat pod nazivom Priča bez kraja; i
- Centar za omladinsku edukaciju, projekat pod nazivom Organizacija međunarodne konferencije Uloga i značaj Evropske omladinske kartice u ostvarivanju prava mladih.